

Тхыдэ

2-нэ нап.

Беслъэнрэ Аслъэнрэ

2-нэ нап.

Совет милицэр къызэрызэрагъэпэщрэ илъэси 105-рэ, Къэрал кіуэці Іуэхухэмкіэ

органхэм я лэжьакіуэм и махуэр гъэлъэпіэн

зэрыщіадзэрэ илъэс 60 ирокъу щэкіуэгъ-

ХАБЗЭХЪУМЭ ІэнатІэр къызэгъэпэщы-

нымрэ ар зэф эрвэнымрэ ди Хэкум и тхыдэм

къыгуэхыпіэ имыі эу пыщіащ. 1917 гъэм къэ-

хъуа Октябрь революцэм иужькіэ махуищ

нэхъ дэмыкіыу РСФСР-м Къэрал кіуэці

ІуэхухэмкІэ и цІыхубэ комиссариатым (НКВД)

къыдигъэкlащ «Рабочэ милицэм и Іуэхукіэ»

унафэр икІи полицэр рабочэ милицэ хъуащ.

Ар щіздзапіэ хуэхъўащ къэралыщіэм хабзэр щыхъумэн и лъэныкъуэкіэ щекіуэкіыну

Мы махуэшхуэми и тхыдэ иlэжщ. Цlыхухэм я шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщынымкlэ жэуап зыхь япэ къэрал lyэхущlапlэ Урысейм 1715 гъэм щызэтраухуащ. Абы и лэжьакlyэ-

хэм пащтыхым яфІищащ «полицэ» цІэр. Ре-

волюцэм иужькіэ рабочэ милицэр щіыпіэ со-

ветхэм я унафэм щіэтащ, иужькіэ Къэрал кіуэці іуэхухэмкіэ наркоматым, 1946 гъэм Къэрал кіуэці іуэхухэмкіэ наркоматым, 1946 гъэм Къэрал кіуэці іуэхухэмкіэ министерствэм и унафэм щіэуващ.

Зи гугъу тщІы махуэм и тхыдэм мыри щІыдгъужынш. СССР-р лъэлъэжа нэужь, абы и

фІэщыгъэм зихъуэжащ - Урысей милицэм и махуэ. Илъэс куэд дэкlауэ, 2011 гъэм гъат-хэпэм и 1-м, «Полицэм и Іуэхукіэ» за-коныщіэм къару игъуэтащ икіи Урысей Феде-

мэншык, Старэ Шэрэдж (Дохъушыкъуей),

Къэхъун (Шыпшхьэблэ) къуажэхэм що-

кіуэкі я гъуэгухэр зэгъэпэщыжыным епха

ЛЭЖЬАКІУЭХЭМ къапэщылъщ километр 11

зи кlыхьагъ гъуэгухэм асфальт къилъэлъар къытрахыу щІэ тралъхьэну, гъуэгум тещІэн

хуей дамыгъэхэр къыхалык ыжыну, лъэс лъа-

гъуэр яукъуэдиину, зэпрыкІыпІэхэмрэ зэблэ-

кіыпіэхэмрэ яхуэфащэ нагъыщэхэмкіэ къы-

хагъэшыну, зекіуэкіэ хабзэхэм япышіа Іэрыші

гъуазэхэр гъуэгущхьэ ухэм трагъэувэну. Гъуэ-

гум и шхьэфэр къэгъэщІэрэщІэжыным епха

Іуэхухэм зэрыщіадзэрэ куэд щіакъым. Ап-

хуэдэу щыт пэтми, лэжьыгъэ зыбжанэ зэфІэ-

кіаш. Гъуэгуухуэхэм асфальт щіыіур трахащ,

піэ гъуэгухэр, щіыналъэхэр зэпызыщіэ авто-

машинэ гъуэгухэр егъэфіэкіуэн икіи зегъэу-

жьын» къэрал программэм илкъ иткіэ екіуэкі

лэжьыгъэм къыхуаутІыпща мылъкур Къэхъун

Къыхэгъэщын хуейщ «ЩІыналъэ икІи щІы-

гъуэгур нэхъ бгъуэ ящащ.

уэм и 10-м.

лэжьыгъэшхүэм.

лэжьыгъэхэр.

Хьэх Сэфарбий и фэепура

3-нэ нап.

Мечлахир уезыгъэбакъуэ **ЭМЭПСЫМЭ**

4-нэ нап.

Nº134 (24.416)

2022 гъэм щэкіуэгъуэм (ноябрым) и 10, махуэку

Тхьэмахуэм щэ къыдок!

● Нобэ Урысей Федерацэм Къэрал кlуэцl Іуэхухэмкlэ

Жэщ-махуэ ямыІзу мамыр

гъащІэр зыхъумэхэр

и органхэм я лэжьакІуэм и махуэщ

• И уасэр зы тумэнщ

рацэм и Президентым а гъэм жэпуэгъуэм и

13-м къыдигъэкіа Указым ипкъ иткіэ щэкіуэ-

гъуэм и 10-р УФ-м Къэрал кіуэці Іуэхухэмкіэ и

органхэм я лэжьакіуэм и махуэу ягъэуващ. КъБР-м щыіэ МВД-м и лэжьакіуэхэми я къ-

алэныр хьэлэлу ягъэзащІэ, щІэпхъаджагъэм пэщІэтынымкІэ, жылагъуэ хабзэр республи-

кэм къыщызэгъэпэщынымкІэ къэралым

дежкіэ мыхьэнэшхуэ зиіэ іуэхугъуэхэр зэфіах.

Куэдрэ къэхъуащ абыхэм я ІэнатІэм пэрыту я

псэр шата икІи Къэбэрдей-Балъкъэрым

шыпсэухэм сыт щыгъуи ягу илъынущ

ціыхухэм я мамыр псэукіэр яхъумэу, экстре-

мизмэмрэ терроризмэмрэ пэщіэту хэкіуэда-хэр. Абыхэм я ліыгъэр, хахуагъэр щіэблэм я

манри. Абыхэм жэщ-махуэ ямыГэу яхъумэн

хуей мэхъу къэралымрэ жылагъуэмрэ я шы-

нагъуэншагъэр, ціыхухэр мамыру псэун щхьэкіэ яхузэфіэкі къагъанэркъым. Сыт щы-гъуи хуэдэу, Урысейм и МВД-м и лэжьакіуэ-

хэм я махуэшхуэми я къулыкъур ирахьэк! жылагъуэм и мамыр гъащ!эр хъумэныр къа-

УФ-м Къэрал кіуэці Іуэхухэмкіэ и Іэнатіэхэм я лэжьакіуэм и махуэмкіэ къулыкъум пэрытхэми абы и ветеранхэми дохъуэхъу узынша-

гъэ быдэ яlэу, насыпым, фlыгъуэм, гу-къыдэжымрэ дэрэжэгъуэмрэ щымыщlэу

кІуэдар. ШІыналъэм и гъуэгу фондым къы-

хэкіа мылъкумкіэ къагъэшіэрэшіэжащ Джэр-

мэншык къуажэм пхыкІ, Къашыргъэ Хьэпа-

щіэ, Ленин Владимир сымэ я ціэхэр зезыхьэ

уэрамхэм телъ, километри 3,3-рэ хуэдиз хъу

гъэхэр 2023 гъэм зэфlагъэкlыну я гугъэщ.

Лъэпкъ пэхуэщ Іэхэмрэ (проектхэмрэ) къэрал

программэхэмрэ я фІыгъэкІэ псори зэгъусэу

километр 14 хуэдиз хъун гъуэгухэм яІэ щы-

шІэныгъэхэр зэрагъэзэхуэжынуш. ЦІыхушхуэ

шызэхэзекІуэ, автомашинэ куэд шызэблэкІ

гъуэгум телъ, щіыпіэ-щіыпіэкіэрэ трищіа ча-

хуэхэм зэкіэщіаху асфальтыр щізуэ траль-

Гъуэгуухуэхэм я лэжьыгъэр абдеж къышыу-

выІэнукъым. ИлъэсышІэми Джэрмэншык

щыпащэнущ гъуэгухэр зэгъэпэщыжыным

хуэунэтІа Іуэхугъуэхэм, Нарткъалэ, Псына-

бэрэ Къэхъунрэ я зэхуаку дэлъ гъуэгухэми

ШУРДЫМ Динэ.

Аруан щІыналъэм щекІуэкІ гъуэгу лэжьы-

УЭРДОКЪУЭ Женя.

лэн пэрыту зэрагэр ящымыгъупщэу.

Тыншкъым хабзэхъумэхэм я дежкІэ ди зэ-

дежкіэ щапхъэщ.

псэуну.

Аруан куейм гъуэгухэр

щызэрагъэпэщыж

«ФІагъ лъагэ зиІэ гъуэгу шынагъуэншэ- къуажэм ирикІуэ, километри 7,8-рэ хуэдиз хъу хэр» къэрал программэм ипкъ иткІэ Джэр- уэрамым и зэгъэпэщыжыным зэрытрагъэ-

гъуэгущхьэр.

хьэжынущ.

елэжьынущ.

Іуащхьэмахуэ зыщызыгъэпсэхухэр

къэралым и щіыналъэ куэдым къокі

Егоровэ Татьянэ цІыхухэм яІуощІэ

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ І Егоровэ Татьянэ яІущіащ «Урысей зэкъуэт» партым и Унафэщі Медведев Д.А. и Жылагъуэ егъэблэгъапіэм я щхьэ Іуэхукіэ

АХЭР теухуат анэдэлъху- бзэхэр зэрырагъэдж жып- гъуащ

хъэр зэхэгъэувэным, щІалэгъуалэр хэкупсэу гъэсэным, Украинэм щекіуэкі Іуэхухэм хэтыну ягъэкІуахэм защІэгъэкъуэным, балигъ ныбжьым нэмысахэр ар зи къалэнхэм я нэіэ зэрыщІагъэувэм ехьэлІа Іуэхухэм. Къищынэмыщіаўэ, къаіэтащ псэупіэкоммунальнэ ІэнатІэм къахуигъэув гугъуехьхэм

щыщи. Дэlэпыкъуэгъу хуейуэ къэкlya дэтхэнэми чэнджэш ираташ. Языныкъуэ Іуэхухэр асыхьэту абдеж щызэфІагъэкІащ, куууэ зыхэплъэн хуейхэм Егоровэ Татьянэ и нэlэ три-

гъэтыну къигъэгугъащ. Фигу къэдгъэк ыжынщи, КъБР-м и Парламентым и депутатхэр ціыхухэм щаіущІэ махуэхэр республикэм и законодательнэ органым и сайтым къыщыгъэлъэ-

ЩІыналъэ мылъкур зыубзыху хабзэм хоплъэ

«2023 гъэм, 2024 - 2025 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и ІуэхукІэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и законым и проектым министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ я ліыкіуэхэр хэту щыхэплъащ законхэр къыдэзыгъэкі органым и комитетхэм я зэіушіэхэм.

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЭМРЭ шІыпіэ унафэр зегъэкіуэным пыщіа іуэхухэмкіэ комитетым, Жылагъуэ шынагъуэншагъэмрэ Іулъхьэм пэщІэтынымкІэ комитетым. Къэпшытэныгъэмрэ регламентымкІэ комитетым зэшІыгъуу къызэрагъэпэша зэІушІэм нэхъ хэхауэ шытепсэлъыхьаш ціыху шхьэхуэхэм я хэхъчэхэмкІэ налогхэм, нэхъ къызэрыгуэкІыу къызэрабжым тету къыхэкІ налогхэм ящыщу республикэм и муниципальнэ щіыналъэхэм яіэрыхьэхэм, пщіэншэу цІыхухэм юридическэ дэІэпыкъуныгъэ иратын папщіэ трагъэкіуадэ ахъшэм.

Іуэху гъэщІэгъуэн куэд къыщаІэтащ Лэжьыгъэмкіэ, социальнэ политикэмкіэ, узыншагъэр хъумэнымкІэ комитетым. Физкультурэмкіэ, спортымкіэ, туризмэмкіэ комитетым я зэ ущ эми. Абы щыте псэлъыхьаш льготэ зиІэ цІыхухэр зыхуэныкъуэ хущхъуэхэмкіэ къызэрызэрагъэпэщым, ціыхухэм щегээ гузхущгалгэхэм папщгэ гэмэлсымэхэр къызэращэхум, медицинэм и ІэнатІэ шхьэхүэхэм хүхах ахъшэр нэхъыбэ шІыным, бюджет ІэнатІэм хиубыдэ лэжьакІуэхэм я улахуэм хэгъэхъуэным, республикэм туризмэм зыщегъэужьыным.

Егъэджэныгъэмкіэ, щіэныгъэмкіэ, щіалэгъуалэм я ІуэхухэмкІэ комитетымрэ Щэнхабзэмкіэ, граждан жылагъуэм зегъэужьынымкіэ, информацэ политикэмкіэ комите-

Ди къчэш республикэхэм

НыбжьыщІэхэм я

ехъулІэныгъэ

тымрэ я зэlущіэм нэхъ щытрагъэщіаш шіалэгъуалэ политикэм зегъэужьыным лэжьапшІэ зэрат ІэмалышІэхэм хүэкІүэным, щэнхабзэм и хъугъуэфІыгъуэхэм яхуэсакъынымрэ ахэр хъумэнымрэ.

Экономикэ политикэмкіэ, инновацэ зыужьыныгъэмкіэ, хьэрычэт Іуэхумкіэ комитетым, Аграрнэ комитетым, ЩІыуэпсыр къэгъэсэбэлынымкіэ, экологиемкіэ дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэнымкіэ комитетым хэтхэмрэ хьэщ эхэмрэ къа этащ дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэным, Тырныауз къалэм къышіэж псы фіейр зыгъэкъабзэ ІуэхущІапІэр зэгъэпэщыжыным. къуажэ туризмэм зегъэужьыным

Законопроектым щыхэплъэм Промышленностым, транспортымкіэ, связымкіэ. гъуэгу хозяйствэмкІэ, ухуэныгъэмкІэ комитетым. Псэупіэ-коммунальнэ хозяйствэмрэ гъэсыныпхъэ-энергетикэ комплексымкІэ комитетым я зэlущlэм щlэсахэм КъБР-м и республикэ бюджетым хиубыдэ бжыгъэ нэхъышхьэхэр щапщытыкащ, дызыхуэкіуэ илъэсищым бюджет-налог политикэм и vнэтІыныгъэ нэхъышхьэхэм тепсэлъыхьаш. Абыхэм къаІэтащ фэтэр куэд хъу унэхэр къызыхуэтыншэу зэгъэпэшыжынымкІэ фондым и бюджетыр къызэрызэрагъэпэщыр, республикэм и муниципальнэ предприятэхэм зэрадэlэпыкъур. Гулъытэ хэха хуащІащ псэупіэ-коммунальнэ хозяйствэм и тарифхэр зэрызэблагъэкІым.

А зэlущlэхэм щаубзыхуа lуэхухэр республикэ законым и проектым шелэжькіэ къалъытэн папшІэ хvагъэхьаш КъБР-м и Парламентым БюджетымкІэ, налогхэмкІэ финанс рынокымкІэ и комитетым

линэрэ Новая Адыгея жылэм щыщ Самар-

цевэ Валериерэ щытекІуащ «Большая пере-

9 - 11-нэ классхэм щіэс еджакіуэхэм я кіэух

зэхьэзэхуэр «Артек» дунейпсо сабий центрым

щекІуэкІащ. Абы хэтащ Урысейм и щІыналъэ

зэмылі эужьыг туэхэм къйкіа ныбжьыщі эмин

1,5-рэ. Махуэ зыбжанэкІэ школакІуэхэм утыку

зэхүэмыдэхэм щагъэлъэгъуащ я щіэны-

президент утыкум и зы Гыхьэу аращ. Абы пашэ щыхъуным щІэхъуэпсу хэтащ сабий зы ме-

луанрэ ныкъуэрэ. Ди пщащэхэр нэхъыфІ

дыдэу 300-м хабжащ. Абыхэми, ахэр зы-

гъэхьэзыра егъэджакІуэхэми, адэ-анэхэми

сохъуэхъу, - жиlащ Адыгэ Республикэм и Іэта-

гушэ Аделинэ сом мелуан къыщихьащ зэпе-

Мейкъуапэ дэт 34-нэ лицейм и еджакіуэ Ты-

Зэпеуэр «Россия - страна возможностей»

мена» урысейнсо зэхьэзэхуэм.

гъэмрэ зэфіэкіымрэ.

щхьэ КъумпІыл Мурат.

КъБР-м и Парламентым и пресс-ІуэхущІапІэ.

гъэр къыщыхьынымкіэ зэхьэзэхуэм.

нэблэгъауэ ягъэунэху Урысейм и щІына-

«ЭЛЬБРУС» курортым лыжэкІэ къыщыщызэІуахащ. Гъэ къэси хуэдэу, ди деж къэныбжьышІэхэри. цІыхубзхэри зыхэт командэхэр. Лыжэ къэ-

жыхьыпІэхэм абыхэм махуэ къэс сыхьэтищ

Курортым и «Гарабаши-Мир» лыжэ спортсменхэм я зэманыр спорт пэшхэм къэжыхьыпІэ нэхъ лъагэ дыдэр зы мазэм щагъакІуэ.

Кавказ.РФ зэгухьэныгъэм и генеральнэ лъэ 18-м къикіа командэ 40-м хэтхэм. директор Тіымыжь Хьэсэн зэрыжиіамкіэ, Спортсмен 600-м зыхуагъэхьэзыр щІыпІэ «Эльбрус» курортыр зэман Іэджэ лъандэрэ зэмылі эужьыг ъуэхэм шраг ъэкіуэкіыну илъэс хъурейм къаг ъэсэбэпу йокіуэкі. Абы зэхьэзэхүэхэм: Урысейм и кубокым, Уры- и лыжэ къэжыхыпПэхэр тэмэму зэрыхасейм и чемпионатым, Урысейм пашэны- шам, уэс Іэрыщі къызэрырагъэс Іэмэпсымэхэр зэриіэм икіи щіыналъэ нэхъ лъагэ дыдэхэм ящыщым зэрыхиубыдэм къыхэкІыу зыщызыгъасэхэм, зыщызыгъэпщажыхь піальэр жэпуэгъуэ мазэм къы- сэхухэм къахэхъуэ зэпытщ. Курортым и лыжэ къэжыхьыпІэхэр километр 17-м балигъхэри, щіегъу, ар иджырей кіапсэ гъуэгухэмкіэ къызэгъэпэщащ. 2018 гъэм къыщыщІэдзауэ абы зэманыр щызыгъакІуэхэм я бжыгъэр илъэс къэс процент 20-м хуэдизынкіэ пщэдджыжьырщи, шэджагъуэ нэужьым нэхъыбэ мэхъу.

еджакІуэ Самарцевэ Валерие сом мин 200 къихьэхуащ. «Большая перемена» урысейпсо зэпеуэм 2022 гъэм цІыху 3944622-рэ хэтащ.

Нэхъыбэу къыщажыхьыр

Узыншагъэр я Іэпэгъуу

маршрут:

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. Черкесск дэт уэм, Новая Адыгея дэт 27-нэ курыт школым и Кавказ-Ищхъэрэ къэрал академием «Мен-

тальное здоровье» щалэгъуалэ зэхыхьэ щекІуэкІащ. Ар къызэрегъэпэщ «ЩІэныгъэ» урысейпсо зэгухьэныгъэм, икІи иджы ещанэу Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щІыналъэм и хэгъэгум къыхуоблагъэ.

Мы егъэджэныгъэ проектышхуэм мыхьэнэр къызэрымыкІуэу инщ. Абы ныбжышіэхэр гъащіэм къыщыхъу зэхъуэкіыны гъэхэм хуэхьэзыру, щтэlэщтаблэу щымыту, сыт хуэдэ щытыкlэми хэкlыпlэ къыхуагъузтыфу, я зэфіэкіымрэ щіэныгъэмрэ зрагъэужьын папщіэ Іэмалу щыіэр къагъэсэбэпыфу ягурэ я щхьэрэ зэтелъу щагъасэ. Псори къызэщіэпкъуэжу щытмэ, ціыхур насыпыфіэу щытыным хуигъэхьэзыру жыпіэ хъунущ.

Проектым хэтыну зэхуашэса гупым я къэпсэлъэныгъэхэр теухуауэ щытащ ментальнэ узыншагъэм. Зэхуэсхэм къыщыпсэлъащ неопсихологхэр, клиникэ психологхэр, психотерапевтхэр, нэгъуэщІхэри.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ

Сунак Риши Ин джылызым и премьер-министрии

КІасэ Динэ Чэмал и пхъур Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и унафэщІым и къулыкъум гъэувыным и ІуэхукІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм и 100-нэ статьям и 1-нэ Іыхьэм и «ч» пунктым, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и ІуэхукІэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 5-нэ статьям и 1-нэ Іыхьэм япкъ иткіэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ешІ**:

1. Klacэ Динэ Чэмал и пхъур Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и унафэщіым и къулыкъум илъэсих піалъэкіэ гъэувын.

2. Мы Унафэм къару егъуэт къыщащта махуэм ще-

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и УнафэщІ ЕГОРОВЭ Татьянэ Налшык къалэ 2022 гъэм жэпуэгъуэм и 27-м *№576-П-П*

Туменов Заур Руслан и къуэр Шэджэм судыщІэ районым и суд участкэ №2-м зэзыгъэкІуж и судыщіэм и къулыкъум гъзувыным и Іуэхукіз Къзбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

«Урысей Федерацэм щыІэ зэзыгъэкІуж судыщІэхэм я уэхукІэ» Федеральнэ законым и 7-нэ статьям, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм и 100-нэ статьям я 1-нэ Іыхьэм и «х» пунктым япкъ иткіэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ**

1. Туменов Заур Руслан и къуэр Шэджэм судыщІэ районым и суд участкэ №2-м зэзыгъэкІуж и судыщІэм и къулыкъум гъзувын, и къалэнхэр щигъззэщізну піа-

лъэр зэман пыухыкlам темыщlыхьауэ.
2. Мы Унафэм къару егъуэт къыщащта махуэм ще-

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ ГЕГОРОВЭ Татьянэ Налшык къалэ

2022 гъэм жэпуэгъуэм и 27-м

Шунгаров Щамил Борис и къуэр Май судыщіэ районым и суд участкэ №1-м зэзыгъэкІуж и судыщІэм и къулыкъум гъэувыным и ІуэхукІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

«Урысей Федерацэм щыІэ зэзыгъэкІуж судыщІэхэм я ІуэхукІэ» Федеральнэ законым и 7-нэ статьям, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм и 100-нэ статьям и 1-нэ Іыхьэм и «х» пунктым япкъ иткІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым унафэ

1. Шунгаров Щамил Борис и къуэр Май судыщ э районым и суд участкэ №1-м зэзыгъэкІуж и судыщІэм и къулыкъум илъэсищ палъэк з гъзувын.

2. Мы Унафэм къару егъуэт къыщащта махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ ЕГОРОВЭ Татьянэ Налшык къалэ

2022 гъэм жэпуэгъуэм и 27-м *№578-П-П*

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакІуэ комиссэм унафэ къэзыщтэхэм ящыщу хэтым и

къалэнхэр щхьэщыхыным и ІуэхукІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакІуэ комиссэм и ГуэхукІэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 6-нэ статьям и 5-нэ Іыхьэм и «а» пунктым ипкъ иткlэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым унафэ ещі:

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакІуэ комиссэм унафэ къэзыщтэхэм ящыщу хэт Къудей Владимир Жантемыр и къуэм и къалэнхэр щигъэзэщ эну хуит

палъэр имыкныу щхьэщыхын. 2. Мы Унафэр Урысей Федерацэм и Хэхак Уэ комиссэ нэхъыщхьэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Хэ-

хакІуэ комиссэм яхуегъэхьын. 3. Мы Унафэм къару егъуэт къыщащта махуэм ще-

гъэжьауэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ І ЕГОРОВЭ Татьянэ

Налшык къалэ 2022 гъэм жэпуэгъуэм и 27-м *№579-П-П*

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и комитетхэм зэхъуэк ыныгъэхэр хэлъхьэным и ІуэхукІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и

Парламентым и Унафэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Регламентым и 22-нэ статьям ипкъ иткіэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым унафэ ещі:

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутат Абазэ Албэч Хьэжмурат и къуэр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Промышленностымкіэ, транспортымкіэ, связымкіэ, гъуэгу хозяйствэмкІэ и комитетымрэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Егъэджэныгъэмкіэ, щіэныгъэмкіэ, щіалэгъуалэм я Іуэхухэмкіэ и комите-

тымрэ хэгъэхьэн. 2. Мы Унафэм къару егъуэт къыщащта махуэм ще-

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ І ЕГОРОВЭ Татьянэ

2022 гъэм жэпуэгъуэм и 27-м *№580-П-П*

АДЫГЕЙ. Мейкъуапэ щыщ Тыгушэ Аде-

adyghepsale.ru

smikbr.ru

Адыгэ Псалъэ

Адыгэ Псалъэ

adyghe@mail.ru

apkbr.ru

Тхыдэ къэхъукъащіэ иным теухуауэ

КъБР-м и Лъэпкъ музейм щекіуэкіащ Октябрь Социалист Революцэ Иныр илъэси 105-рэ зэрырикъум теухуа зэІчшІэ. Абы ирагъэблэгъащ Налшык къалэм и коммунистхэр, «Надежда России» цІыхубз зэгухьэныгъэм, республикэм и Лъэпкъ щэнхабзэ центрхэм, къалэм и Ветеранхэм я советым я ліыкіуэхэр.

ТХЫДЭ щІэныгъэхэмкІэ кандидат, «РУСО» (Социализмым и тельхьэ урысей щіэныгъэліхэр) ООО-м и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм хэт Асанэ Виктор къэпсэлъащ Октябрь революцэм и мыхьэнэм теухуауэ. Абы и псалъэм къыхигъэщащ XX ліэщіыгъуэм и политикэ къэхъугъэ нэхъ ин дыдэхэм ящыщ зым къэралым и тхыдэм, гъащіэм зэхъуэкІыныгъэшхуэхэр зэрыхилъхьар.

Октябрь революцэм Урысейм ис лъэпкъхэм щІзуэ къахуихьам теухуауэ я Іуэху еплъыкіэ жаіащ зэіущіэм щіэса украинхэм, чувашхэм, адыгэхэм, балъкъэрхэм, урысхэм.

ЦІыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэшхуэм, Октябрь Революцэ Иныр илъэси 105-рэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэралыгъуэр илъэси 100 щрикъум ирихьэлізу зэіущіэр къызэрагъэпэщащ, - жиlащ коммунист, «Урысейм и гугъапіэ» зэгухьэныгъэм, «Нарспи» лъэпкъ щэнхабзэ центрым я унафэщ Черновэ Алёнэ. - Октябрь Революцэ Иным и тхыдэ мыхьэнэ нэхъыщхьэр хызолъагъуэ СССР къэралыгъуэ лъэщыр, быдэр къызэрызэрагъэпэщар, зы унагъуэшхуэм хуэдэу зэкъуэту лъэпкъ зэмылІзужьыгъуэхэр абы зэ-

- КъБР-м и Лъэпкъ музейм и унафэщІхэми и лэжьакІуэхэми фіыщіэ яхуэфащэщ зэхыхьэ щхьэпэхэр, гъэщіэгъуэнхэр, выставкэхэр, мастер-классхэр къызэрызэрагъэпэщым папщіэ. Музейм щіэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэшхуэ ирегъэкІуэкІ, республикэм щэнхабзэ, тхыдэ мыхьэнэ зиІэ и хъугъуэфІыгъуэхэр щызэхуэхьэсауэ. Ди адэжьхэр зыхэпсэукІа а зэман гугъум и лъэужьыр тхыдэм къыхэнащ, - жиlащ «Счастливы вместе» щэнхабзэзыгъэпсэхупіэ центрым и унафэщі, профессор Дэхъу

Зэјущјэр игъэдэхащ икји кърихьэліахэм я нэгу зригъэужьащ уэрэджы ак куэ, дуней псо зэпеуэхэм я лауреат Къардэн Алим. Абы игъэзэщ ащ Кобзон Иосифрэ Магомаев Муслъимрэ жаlэу щыта уэрэдхэм щыщ

ТЕКІУЖЬ Заретэ.

Беслъэнрэ Аслъэнрэ

рал кіўэці къулыкъум и подполковникщ.

ЗЭКЪУЭШ зэтІолъхуэныкъуэхэу Къуэныкъуейхэ Аслъэнрэ Беслъэнрэ Шэджэм районым хыхьэ Лашынкъей къуажэм къыщалъхуащ. Я сабиигъуэм къыщыщІэдзауэ щіалэхэр ехъуапсэрт дамэтелъ зытелъ фащэ зыщыгъхэм икІи Хэкум къалэн хуэщІэнымкІэ я щапхъэт я адэ Къуэныкъуей Мухьэмэд. Ар и къуэхэр щеджэ Лашынкъей къуажэ школым дзэ хуэіухуэщіэхэмкіэ и егъэджакіуэт. Адэанэр хущіэкъурт ныбжьыщіэхэм фіым я нэхъыфІыр зэрыхалъхьэным. Мухьэмэд ахэр лэжьыгъэм щІипІыкІащ, жэуаплыныгъэ зыхащізу, я Іуэху еплъыкіз яізжу къзгъзхъуным, гъащіэм лъэ быдэкіэ щыувыным яужь итащ. Зэкъуэшхэм я дежкІэ сыт щыгъуи щапхъэт я шыпхъу нэхъыжь Мадинэ. Пенсэм кіуэуэ тысыжыху ар Урысей МВД-м Налшык къалэм щиІэ управленэм и штабым и инспектору лэжьащ.

Курыт школыр къауха нэужь Аслъэнрэ Беслъэнрэ быдэу мурад ящІащ хабзэхъумэ ІэнатІэм щылэжьэну. 1999 гъэм ахэр щІэтІысхьащ Урысей МВД-м щылэжьэнухэр щагъэхьэзыру Ростов дэт юридическэ институтым Налшык щиІэ къудамэм. Ар къауха нэужь зэкъуэшхэр КъБР-м щыІэ МВД-м и Къэрал автоинспекцэм ягъэкІуащ. Мазэ зыбжанэ фіэкіа дэмыкіауэ, я лэжьэгъухэм гу лъатащ зэтІолъхуэныкъуэ щІалэхэм я зэфІэкІым. Я мурадхэм ерыщу хуэкІуэрт, лэжьыгъэм нэхъри дихьэхырт.

- Япэ махуэхэм къыщыщІэдзауэ Аслъэнрэ Беслъэнрэ Гуэхум куууэ щыгъуазэ защГырт, къапэщыт къалэнхэр псынщізу, фіагъ пылъу зэрызэф ахыным хуэпабгъэрт ик и ар къай-

хъулІэрт, - ягу къагъэкІыж я лэжьэгъухэм. Беслъэн республикэ МВД-м и тылым илъэс 13 хъуауэ щолажьэ, мы зэманым ар и унафэщіщ министерствэм и лэжьакіуэхэр ІэщэфащэхэмкІэ къызэгъэпэщыным и къудамэм.

Зи гугъу фхуэтщіыну зэкъуэшитіыр къэ- Аслъэни зэфіех а Іэнатіэм егъэщіыліа къалэнхэр.

Къуэныкъуейхэ Аслъэнрэ Беслъэнрэ гурэ псэкіэ лэжьыгъэм зэрыпэрытым, ехъуліэныгъэхэр зэра!эм и щыхьэтщ мызэ-мыт!эу гулъытэ къызэрыхуащІар, Урысей МВД-м къыбгъэдэкІхэри хыхьэу.

Аслъэн зэрыжи эщи, и къуэшыр сыт щыгъуи хьэзырщ къыдэlэпыкъуну, зыкъыщlигъэкъуэну икій абы ирогушхуэ.

Си жэуапри ардыдэрщ, дэ дызэкъуэшщ, дызэтІолъхуэныкъуэщ. Хабзэхъумэ ІэщІагъэр къыхэтхащ цІыхухэм я шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным тхузэфІэкІ хэтлъхьэну, жеІэ Беспъэн.

Лэжьыгъэм щыщІэщІами, абыхэм зэман къагъуэт я Іэпкълъэпкъыр япсыхьыну икІи абы и фіыгъэкіэ сыт щыгъуи зэщіэкъуащ, пкъыфІэхэщ. Аслъэнрэ Беслъэнрэ унагъуэ дахэхэри яющ. Яфюфіщ щімуэпсым зыщагъэпсэхуну, абы ахэр футбол щоджэгу, бгыхэм къыщакІухь.

Зэкъуэшхэр яужь итщ я унагъуэхэми гулъытэ зэрыхуащІыным. Беслъэн пхъуитІрэ зы къуэрэ и эщи, пщащэхэр хэдык ыным, уэрэд жыlэным, актёр lэщlагъэм дехьэх, щlалэр - волейболым. Аслъэни сабиищ иІэщ, псори шІалэш. Беслъэн и къуэ Ислъам илъэс 14 хъуащ, ар щІохъуэпс дзэм къулыкъу щищІэ-

Езы сабийхэм къыхахын хуейщ гъащІэм щаубыдыну увыпіэр, Іэщіагъэр. Нэхъыщхьэр ахэр узыншэу къэгъэтэджынырщ, жылагъуэм сэбэп яхуэхъунырщ, - жаІэ зэкъуэшхэм.

Адэ-анэм я дежкіэ лъапіэныгъэ нэхъыщхьэр бынырщ. Аслъэнрэ Беслъэнрэ гъащІэм лъэ быдэкІэ щыуващи, я щІэблэм щапхъэ зытрахын яІэщ. Ди гуапэщ зэкъуэшхэр я Ізнатіз мытыншым дяпэкій шытхъу яізу ехъулІэну, узыншагъэрэ насыпрэ я унагъуэм илъы-

УЭРДОКЪУЭ Женя.

ДифІ догъэлъапІэ

Хэхэс адыгэхэм я пашэ бзылъхугъэ

къызэрызэтенам и щапхъэрэ бзылъхугъэ нэсым и зэфіэкіыр къэрал куэдым щигъэлъагъуэу диІэш Тыркуми нэгъуэщі къэралхэми щыціэрыіўэ, медицинэ щіэныгъэхэмкіэ доктор, профессор, Адыгэ Бзылъхугъэ Хасэм (Истамбыл) и гуащэ Шурдым Гюнсел. Абы и ныбжьыр мы махуэхэм илъэс 75-рэ ирикъуащ. И ныбжьым емылъытауэ, гъащІэм жыджэру хэт бзылъхугъэ нэсым мызэ-мытІэу дытетхыхьащ, хэкум къэкІуэжауи, Тыркум дыкІуауи интервью къеІытхащ. Ноби тфіэигъуэщ ди лъэпкъэгъу дохутыр Іущабэм и дуней тетыкіэм иджыри зэ дыкъытеувыІэну. ЛъэпкъылІ нэсым ипхъу хэкупсэщ Гюнсел жыпіэмэ ущыуэнукъым, зи гъащіэри зи гуащіэри къызыхэкіа лъэпкъыжьым етауэ псэуа и адэм и Іуэхущафэхэм къыпищэу мэпсэу шаліэр къызыхэкіам хуэпэ-

СЫТ щыгъуи жыджэру лъэпкъ Іуэхухэм хэтщ Гюнсел, уеблэмэ езым и жэрдэмкіэ зэхуэс зэмылГэужьыгъуэхэр къэрал зэхүэмыдэхэм щІэхщІэхыурэ къыщызэрегъэпэщ. И лэжьыгъэ нэхъыщхьэм щагъакіуэу аращ. къыдэкІуэу, хасэ унафэщІу къекІуэкІащ. Иджыпсту Гюнсел нэхъыбэу зиужь итыр адыгэ ціыхубзхэм ядэіэпыкъунырщ, абыхэм я къалэнхэр зы мащІэкІэ нэхъ мыхъуми ящхьэщыхынырщ. А псом япэ ирагъэщ, дауи, адыгэбзэр, адыгэ щэнхабзэр, адыгэ хабзэр хъумэныр, щІэблэм ирагъэщІэныр.

«Щэнхабзэ и лъэныкъуэкІэ дызыхэсхэм дыкъызэраціыхуным, нэхъ зэпыщіа дызэрыхъуным, ди макъамэ, vэрэд дахэхэм цlыхубэр зэрыдедгъэхьэхыным ИУЖЬ дитщ. Ди къарур нэхъыбэу зэтхьэліэр ди сабийхэм адыяхэлъу къэдгъэгагъэр хъунырщ, бзэр, хабзэр ящІзу гъащіэм хэдгъэхьэнырщ. Иджырей сабийхэм я адэ-анэхэм бээр ящІэжыркъым, лъэпкъым и хъугъуэфІыгъуэхэм хуэхейщ. Аращи, цІыкІухэм нэхъ хэкъузауэ дадолажьэ, ахэр къэзылъхуахэри щІэх-щІэхыурэ зэхыдошэ. Программэ гъэпсам тету долажьэри, адыгэ сабийхэр курыт школым мыкіуэ щіыкіэ, цинэ конференцхэр

илъэси 3 - 5 зи ныбжь цІыкІухэр идогъаджэ, адыгэбзэр ядогъащІэ», - жеІэ Шурдымым.

Абы къыдэлажьэхэм я нэхъыбэм ІэнатІэ зырыз яІэщ, езым хуэдэу. Ауэ псори зэзыжынырщ, бзэр хъумэжынырщ, зыхэсхэм яхэмышыпсыхьыжынырщ, нэхъыщхьэ дыдэращи, къащІэхъуэ щІэблэм адыгэгу якІуэцІылъу къэгъэхъунырщ. Пэжыр жыпІэмэ, лэжьыгъэм къахудэхуэ зыгъэпсэхугъуэ зэманыр Хасэм

Тыркум адыгэ куэд ис щхьэкіэ, Хасэхэм екіуаліэр мащІэ дыдэщ. Ахэр школхэм щоджэ, университетхэм щІэсщ, Европэм, Америкэм щІэныгъэ щызэрагъэгъуэт, я ІэщІагъэм щыхагъахъуэ. Дэнэ кърахын абыхэм апхуэдэ зэманрэ Іэмалрэ, Хасэхэм кІуэну, бзэр яджыну? Абы и бзылъхугъэхэм, хэкІыпІэу псом хуэмыдэу акъыл жанрэ гукъыдэж мыкіуэщірэ зиіэ Гюнсел, къагупсысаращ: щІэныгъэ зыбгъэдэлъ пщащэ дахэхэр, щІалэ къуданхэр щызэхуэзэн, щызэрыцІыхун пшыхьхэр къызэрагъэпэщ. Акъыл жанрэ теплъэ дахэрэ зиІэ щІэблэр гуузкъэ нэгъуэщІ лъэпкъ ептыну е къебгъэшэну? Ар дэтхэнэ анэми игу къеуэ Туэхугъуэщ, дэтхэнэ зы хэхэс адыгэми и гур щІэузщ. Адыгагъэр хъумэжа щыхъунур адыгэ унагъуэхэр

яухуэкІэрэщ. А псом къищынэмыщІауэ, дохутыр цІэрыІуэр жэрдэмщІакІуэ хуэхъури, къэрал зэмылІэужьыгъуэхэм медищызэрагъэпэщу щытащ. Абы медицинэм фІыуэ хэзыщІыкІ местынажел в дехілествішеі и піалъэкіэ щызэхъуажэрт зым и ІуэхущІафэм адрейр щыкІэлъыплъырт, медицинэм щІзуэ къыхыхьа Іэмэпсымэхэмрэ Іэмалхэмрэ щызэрагъэцІыхурт. Апхуэдэ конференцхэм мыхьэнэ нэхъыщхьэр, Гюнсел зэригъэувам тету, дуней псом щикъухьа, щіэныгъэшхуэ зиіэ, зэлэжь Іуэху и лъэныкъуэкІэ цІэрыІуэ хъуа адыгэхэр зэрыгъэцІыхунырт, зэкІэлъыгъэкіуэнырт, зэдэгъэіэпыкъужынырт. А конференцым иджыри къыпыщэным, хэкужьым нэхъыбэрэ щегъэкіуэкіыным и нэр къыхуок Гюнсел. А зэхуэсым хэлъ сэбэпынагъ псом къадэкіуэу, дохутырхэм я Іэ къимыхь адэжь щіынальэр зрагьэльагьумэ, адыгэбээ дахэм щіэдэіумэ, хьэуа къабзэм ирибауэмэ, игъащІэ лъандэрэ зи хъыбар зэхах Іуащхьэмахуэ зрагъэлъагъумэ, хъарзынэкъэ?! Ар хэхэс адыгэм дежкІэ мыхьэнэшхуэ зиІэщ.

Бзылъхугъэ Іущым жиІэ

зэпытщ «адыгагъэр зыщывгъэгъупщэ, адыгэбзэкІэ фымыпсалъэ» жаlэу ди лъэпкъэгъухэр щагъэшынэу щыта зэман кіыхьыр зэрыблэкіар, икІи къелъытэ я Іэ-я лъэр къаутІыпщауэ, лъэпкъ щэнхабзэм зрагъэужьыфыну Іэмалхэр яІэ хъуауэ. «Апхуэдэ щытыкІэ шынагъуэр щыщы ам хэхэс адыгэхэм куэд яфІэкІуэдащ, хэкужьым къыздраха хъугъуэф Іыгъуэ нэхъыщхьэм - бзэмрэ хабзэмрэ - я нэхъыбэр яІэщІэхуащ. Адыгэ куэд зэрыадыгэр жамы эфу, анэдэлъхубзэкІэ псалъэ псэуащ. Иджы щІалэгъуалэм яІэ хъуа Іэмалыр къамыгъэсэбэпу хъунукъым. Зы цІыхум е Хасэм и закъуэкІэ Іуэхур кІуэтэнукъым. Адыгагъэр къэтІэтыжын папщІэ, дызэрыс къэралым дытригъэгушхуэн хуейщ. Мыпхуэдэурэ Іэмалхэр къытхузэрагъэпэщмэ, ди хуитыныгъэхэр нэхъыбэ ящІмэ, зэгуэр ягъэшынауэ щыта ціыху къызэрыгуэкіхэми я щхьэр яІэтыжынут. Тырку телевиденэм тхухиха зэманыр мащІэ дыдэщ. Дэ дыхуейщ махуэ псом адыгэ нэтынхэр екІуэкІыу, адыгэбзэкІэ щыпсалъэу канал диІэну», - жеІэ

«Тыркум дыщыпсэу щхьэкІэ, хамэм дахэшыпсыхь хъунукъым, абы папщІэ сыт шхийми депхъуэн хуейщ», - жеlэ сыт щыгъуи юнсел. ИкІи аращ емызэшу къызыхэкІам щІыхуэлажьэр, и лъэпкъэгъухэр щ и Іэтыр.

нэщіэпыджэ

• Узыншагъэ

ди деж щІэх къэсыну?

Щіэныгъэліхэм хэіущіыіу зэращіамкіэ, зэман гъунэгъум «Спутник V» вакцинэр мастэу мыхъуу, пэм игъэткіуэным щіадзэнущ икіи апхуэдэ іэмалым япэу хуэкіуэнущ Урысейм и щІыналъих: Москва къалэр, Московскэ, Псковскэ, Самарскэ, Курскэ областхэр.

МЫ махуэхэм ІэмалыщІэр япэу къыщагъэсэбэпащ Москва дэт поликлиникэ зыбжанэм. КъэхутакІуэхэм къызэрыхагъэщамкіэ, а Іэмалыр нэхъ пасэуи къагъэсэбэпыфынут, ауэ Іуэхур щІэгувар хущхъуэгъуэр пэм зэрыраутхэ пкъыгъуэр зэрызэпэубыдарт. Иджы ар къыщІэгъэкІыныр хъарзынэу зэтраублащ.

аптекэхэм щащэнукъым, медицинэ ІэнатІэхэм екІуалІэу, абы щрагъэткіуэну аращ, мастэр зэрыхаіу мардэхэм хуэдэ къабзэу, цІыхум и узыншагъэр къапщыта нэужь - псалъэм папщіэ, пэм лъы къыщикі, хуиту щымыбауэ, игу къыщыдэмыж, щыплъыржьэр къэхъумэ зэхагъэкlыу.

Пэм ираутхэ вакцинэр, зэрыгуры уэгъуэщи, иджыпстук э

Вакцинэр пэм ирагъэткіуа нэужь сыхьэтиті дэмыкіауэ къиптхьэщІыкІ, фадэ, тутын уефэ хъунукъым

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Лъэпкъ щІэныгъэм и махуэшхуэ • Жылагъуэ

Къэбэрдей-Балъкъэрым кlуэжыр абы псори зэрыди-VII дунейпсо этнографие хьэхырт - нэгъабэ елъытауэ регъэпэщ. Ди къэралым ар щатхащ. Балъкъэрым зыхуей хуэзэу ди щІыналъэм щыпсэу **щегъэкlуэкlыным я гуащlэ** адыгэхэмрэ балъкъэрхэмрэ халъхьащ КъБР-м Лъэпкъ я лъэпкъ хабзэхэмрэ дуней Іуэхухэмрэ жылагъуэ пэхуэщіэхэмкіэ, Егъэджэ- щіэщыгъуэу къыхэувар, къэныгъэмрэ щіэныгъэмкіэ и ралышхуэмрэ лъэпкъ ціыкіуминистерствэхэм.

ДИКТАНТЫР щекіуэкіащ Налшык къалэ дэт, егъэ-ІуэхущІапІиплІым: зезыхьэ Лъэпкъ библиотезезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым, КІуэкІуэ Валерэ и цІэр зекъэрал мэкъумэш универжэрдэмщІакІуэхэмрэ я щІыналъэ центрым. Абы хэтащ КъБКъУ-м, КъБКъМУ-м, Кавказ Ищхъэрэм гъуазджэхэмкІэ и институтым я егъэджакіуэхэр, щіэныгъэліхэр, студентхэр, курыт щІэныгъэ щрагъэгъуэт ІуэхущІапІэхэм хьауэтепсэлъыхьащ «Узыхэс щылажьэ егъэджакіуэхэр, политикэ, дин икІи жылагъуэ и хабзэр пщІэныр узыгъэин лэжьакІуэхэр. Апхуэдэу Іуэхум къыхыхьащ географиемкІэ ябгъэдэлъ щІэныгъэр здынэсыр къэзыпщытэжыну хуейухэри. Псори зэхэту диктантым 600-м щІигъу хэтащ.

ЗэlущІэ дахэм хэтыну, мыхьэнэр лъэпкъхэм ятеухуауэ ябгъэдэлъ щІэныгъэр здынэсри КъБР-м и Парламентым и зэлъэlэсыр, зым и lуэхум зыр Унафэщіым и къуэдзэ Къар- щыгъуазэу къызэдекіуэкіегъащіэ политикэмкіэ и къудамэм и унафэщ Къумал щ элъри ахэр зэрызэхы-Заурбэч, КъБР-м Экономикэ хьэрщ, зыужьыныгъэмкіэ, хьэрычэ- благъагъэкіэ зэпыщіа зэрытыщІэхэм ядэІэпыкъунымрэ хъурщ. Зым и уэнжакъым псэупІэ-коммунальнэ Іуэхухэр егъэфіэкіуэнымкіэ и комиссэм хэт, Зауэм, лэжьыгъэм, Іэщэкіэ Зэщіэузэда гъукіэм хуэфащэ пщіэр Къарухэм, хабзэхъумэ органхэм я ветеранхэм (пенсио- сэкІэми акъыл къыхэтхыу, нерхэм) я Къэбэрдей-Балъ- дигу здынэмысхэмкІэ ар къэр республикэ жылагъуэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ ныр ди хьэкъщ. Мис а зэуэ гу Шыхъуэбахъуэ Мухьэмэд, Налшык щІынальэм ит дазэрыщыгъуазэм, абыхэм члисэхэм я дингъуазэ Бобылёв Валентин, абы и къуэдзэ наlуэ щlыным теухуащ ди Сорокин Сергей сымэ.

Лъэпкъ библиотекэрщ. ТІысыпіэ нэщі къэмынэу ціыхур жэуап пэж ефтыну», - жиіащ Іуву щызэхэс пэшышхуэм гуапэу къызэгъэпэщакІуэм. къыщІэІукІ псалъэмакъыр къызэщІэпкъуэжмэ, зыхуэ-

иджыблагъэ сыту піэрэ щіэуэ мы жэрдэм Ар Къэбэрдей- гъэщІэгъуэным къыхэхъуар, тетыкІэмрэ ехьэлІауэ сыт хэмрэ зэпызыщІэм теухуа упщІзу сыт хуэдэу пІэрэ къыxaxap, нэгъуэщІ ЦІыхухэр зыгъэпіейтей Іуэхуджэныгъэмрэ щІэныгъэмрэ гъуэхэм япэджэж хуэдэу, къызэгъэпэ-щакІуэхэми къы-Мэлбахъуэ Тимборэ и цІэр хагъэщащ жэрдэмыр зи хэку исыж лъэпкъхэмрэ хамэщІ кэм, Бэрбэч ХьэтІутІэ и цІэр къыщыхутахэмрэ зэфІэмыгъэкІуэдыным, щхьэж и къуэпсхэмрэ лъабжьэхэмрэ щыгъуазэу къэгъэтэджызыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр ным, этнографие щІэныгъэр щыІэныгъэр зыузэщІ икІи Волонтёрхэмрэ езыгъэф ак Іуэхуу щытыным зэрыхуэгъэпсар. ЦІыхубэм я зэкъуэтыны-

гъэм и махуэм ирихьэлІэу ирагъэкІуэкІ диктантми а гурыщІэм и мыхьэнэр нэхъри къызэриІэтым, и пщІэр лъагэ зэрищіым тегъэчыныикІи къыббгъэдэс лъэпкъым икІи узыгъэлъапІэ Іуэхугъуэщ. Зы щІыгу узэдытету, зы Іуэху зэдэпщіэу, зы щіакхъуэ зэдэпшхыу узэрымыцІыхуныр игъуэджэщ. Гъунэгъурэ гъуэншэджрэ, жаіэ адыгэхэм. Мы псалъэм и къызэрыпщыхъунум хуэмыдэу, куэдкІэ нэхъ куущ. Зэгъунэгъухэращ кърихьэліащ гуауэми гуфіэгъуэми япэу хэр игъащІэми зэгурыІуэу къызэдокіуэкі, абы и щіагъ зэрызэрыцІыхурщ, къриху Іугъуэр Іушэу йокі, узэдэтыншынужыпІэкІэ къым. Щхьэж и дуней лъаигъуэткІэрэ, адрейм и гупсыщыдгъэІэгъуэу дызэдэпсэузылъыдмытэ Іуэхугъуэхэм яхэтщІыкІыр зыхуэдизыр диктантри, догугъэ фи гуа-Ціыху нэхъыбэ зэкіуэліар щіэ ефхьэліэу фхузэфіэкі къэвмыгъэнэну, упщІэхэм

Этнографие

Урысейм лъэпкъ ІуэхухэмкІэ

предков» фондырщ.

гъуэм и 10-м щыщІэдзауэ.

1. СурэтыщІ гъуазджэ.

Зэрызэпеуэну лІзужьыгъуэхэр:

3. Лъэпкъ фащэ пщыгъыу сурэт.

7. Литературэ-макъамэ лэжьыгъэ.

2. Декоративно-прикладной гъуазджэ.

4. Хореографие гъуазджэ (лъэпкъ къафэхэр).

6. Театр гъуазджэ (лъэпкъ таурыхъхэм, леген-

5. Уэрэд жыlэн гъуазджэ (цlыхубэ уэрэдхэр).

гъэщІэнырщ.

• Зэхьэзэхуэхэр

Щэнхабзэхэм

я зэщІэжьыуэ

«Политра культур» зи фІэщыгъэ зэхьэзэхуэм хэтыну хуейхэр фрагъэблагъэ!

хабээ хъугъуэф ыгъуэхэм хухэха IV дуней псо зэ-

хьэзэхүэр. Ар зэрекіуэкіынури ізіэтыр зэрыщыіэну-

ри интернет ІэмалымкІэщ. Гуэхур къызэзыгъэпэщар

анэдэлъхубзэхэм яхуэщхьэпэным хухэха «Язык

Зэхьэзэхүэм и къалэн нэхъыщхьэр Урысей Феде-

рацэм щыпсэу лъэпкъхэм къахэкІа сабийхэмрэ

ныбжьыщІэхэмрэ я анэдэлъхубзэм дегъэхьэхы-

нырщ, ар хъугъуэфІыгъуэшхуэу зэрыщытыр зыхе-

Зэхьэзэхуэм хэтыну хуейхэм я тхылъыр lax щэкlуэ-

ЩэкІуэгъуэм и 10-м ирагъажьэ лъэпкъхэм я щэн-

и къулыкъущІапІэм къызэяпэу щыщатхар 2016 гъэм жэпуэгъуэм и 4-рщ. Абы щыгъуэм ар щекІуэкІар Урысейм хиубыдэ щІыналъэхэращ. Къэбэрдей-Балъкъэрыр ящыщщ а жэрдэмыр япэу дэзыІыгъахэм, Іэтауэ езыгъэкІуэкІахэм. Къыхалъхьа ІуэхугъуэщІэм и япэ екіуэкіыгъуэм укъызэщіи-Іэтэрт - абы хэтат цІыху мин 90-м щІигъу. Мы диктантыр къызэрыхалъхьэрэ ирихьэлІэу къэрал 95-м щыпсэухэр къыхыхьаш. цІыхухэм я бжыгъэри мелуанитІрэ ныкъуэм фІыуэ щхьэдэхащ.

Диктантыр щатх щІыпІэхэми кlуэ пэтми заубгъу. ЯпэщІыкІэ ар библиотекэхэмрэ университетхэмрэ щекІуэкІыу щытамэ, иджы Іуэхугъуэр щызэхашэ щэнхабзэм кІэ центрхэм, лъэпкъ хасэхэм унэхэм, цІыхухэм Іуэхутхьэбзэ яхуэщІэнымкІэ къулыкъущІапІэхэм. Нэхъ гъэщІэгъуэн дыдэр Дунейпсо уахэрызекІуэ кхъухьым исхэр мы Іуэхум къызэрыхихьарт космонавт Прокопьев Сергей диктантым и упщІэхэм пэкІуэ жэуапыр къызэгъэпэщакіуэхэм пэіудза ІэмалхэмкІэ къаритауэ щытащ.

диктантым Этнографие дакъикъэ 45-рэ хухахащ. Ар ІыхьитІу зэхэтт. Япэ упщІэ тющыр къызэгъэпэщакіуэхэм зэхагъэува, къэралпсо мыхьэнэ зиіэ Іуэхугъуэхэм ятеухуат. Абы иужькІэ къызэкІэлъыкІуэ упщіипщіыр щіыналъэ къэс я щхьэхуэныгъэхэр къэзылъытэ, дэн Мурат, КъБР-м и Парла- хэри арахэш. Кавказым, ди льэпкъхэм я щыlэкlэм, я ментым Щэнхабзэмкіэ, жы- щіыналъэм щыпсэу лъэпкъ- дуней еплъыкіэм, я хабзэхэм ятещІыхьат. УпщІэм жэ уап пэж епткіэ зэфіэкіыртэкъым: Іуэхугъуэм хуиІэ бгъэдыхьэкіэр зэхэтхыкіын, ар апхуэдэу къыщІэплъытэр наІуэ щіын хуейт. Упщіэ щэщіым нэхъыбэ дыдэу балли 100 пэкІуэу лэжьыгъэр гъэпсауэ

Диктантым кърикІуахэр щэкІуэгъуэм и 11-м щегъэжьауэ наІуэ хъунущ. Апхуэдэу щхьэж къихьа балл бжыгъэр къищІэн щхьэкІэ, диктантым хэта дэтхэнэми уней номерхэр яІэн хуейщ. Диктантыр щатх махуэм зи Іуэху емыхъуліахэм папщіэ абы и (miretno.ru) махуэ зыбжанэкІэ илъынущ, упщІэхэм жэуап иратурэ къызэгъэпэщакІуэхэм я деж ягъэхьыфынущ, кърикІуахэри занщІэу къащіэну Іэмал яІэнуш.

ШУРДЫМ Динэ.

Дунейм щыхъыбархэр

УрысыбзэкІэ тхахэр фІрегъэхыж

Украин политик, Къэралыбзэр хъумэнымкіэ уполномоченнэ Кремень Тарас Одессэм и Іэтащхьэ Труханов Геннадий унафэ хуишаш къалэм урысыбзэкіэ тхауэ шыф Іэдза табличкэхэр, рекламэхэр ф ахыжын хуейуэ.

- ХАБЗЭМ къигъэувыр Одессэ къалэм щагъэзэщІэн папщІэ, 2022 гъэм и мазаем зэрызыхуагъазэ тхыгъэ дгъэхьэзырауэ щытащ, къэралыбзэч шымыт бээкіэ тхахэр къыфіемыгъэдзэным теухуауэ лэжьыгъэ зэрырагъэкіуэкіыпхъэр къыхэщу. АршхьэкІэ тлъагъур аращи, ди унафэр пхык акъым... Ди къалэхэм я уэрамхэм хамэбзэкІэ рекламэхэр фіэлъщи, фіахыжын хуейщ», - щыжы ащ уполномоченнэм и сайтым.

КъызэрыхагъэщымкІэ. «Украиныбзэр къэралыбзэу гъэлэжьэныр къызэгъэпэщыным теухуауэ» законым и Іыхьэ 32-м ипкъ иткlэ, 2020 гъэм щІышылэм и 16-м къыщыщІэдзауэ рекламэхэр псори украиныбзэкІэ тхауэ щытын хуейщ. Одессэ и жылагъуэ лэирагъэкІуэкІа жьакІуэхэм къэпшытэныгъэхэм къагъэлъэгъуащ тыкуэни 150-м ящыщу и ныкъуэм бзэм ехьэл а хабзэр къызэрызэпаудыр.

Щэкіуэгъуэм и 10 махуэку

◆Урысей Федерацэм Къэрал кіуэці Іуэхухэмкіэ и органхэм я лэжьакІуэм и махуэщ ◆ 1741 гъэм Черкасский Алексей (адыгэщ) Урысейм и

канцлеру ягъэуващ. ◆ 1888 гъэм къалъхуащ авиаконструктор, академик, генерал-полковник. Социалист Лэжьыгъэм щэнейрэ и ЛІыхъужь, Ленин саугъэтымрэ СССР-м и Къэрал саугъэтымрэ (тхуэнейрэ) зыхуагъэфэща Туполев Андрей.

◆ 1919 гъэм къалъхуащ совет конструктор, генерал-лейтенант, техникэ щІэныгъэхэмкІэ доктор, къэрал куэдым къыщагъэсэбэп Іэщэхэр къэзыгупсыса Калашников Михаил **◆ 1926 гъэм** къалъхуащ шы-

хъуэ, Социалист Лэжьыгъэм и Пыхъужь Къалмыкъ Хьэжмурат. ◆1933 гъэм къалъхуащ жур-

налист, тхакІуэ, КъБР-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакІуэ, «Адыгэ псалъэ» газетым и къудамэм и унафэщІу илъэс куэдкІэ щыта **Шыбзыхъуэ** Мухьэдин.

↑ 1947 гъэм къалъхуащ техникэ щіэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и ректору щыта, УФ-м шІэныгъэхэмкІэ шІыхь зиІэ и лэжьакІуэ Къарэмырзэ Барэсбий.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым

зэритымкІэ, Налшык уфауэ щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 6 - 9, жэщым градуси 4 шыхъунуш.

Щэкіуэгъуэм и 11 *мэрем*

♦Урысейм щагъэлъапІэ Экономистым и махуэр.

◆Япэ дунейпсо зауэр щиуха махуэщ. Ар екіуэкіащ 1914 гъэм бадзэуэгъуэм и 28-м къыщыщІэдзауэ 1918 гъэм щэкіуэгъуэм и 11 пщіондэ икіи къалъытэ къэрал нэхъыбэ дыдэ зыхэта зауэхэм ящыщу.

◆ 1837 гъэм Урысейм къыщызэІуахащ цІыхухэр къызэрырашэкі мафіэгухэр зэрыкіуэ япэ гъущІ гъуэгур. Абы зэпищІэрт Петербургрэ Царское село жылэмрэ. **◆1990 гъэм** дунейм къыте-

хьащ «Российская газета»-м и япэ къыдэкІыгъуэр. ◆Урыс тхакІуэшхуэ Достоевский Фёдор къызэралъхурэ

илъэс 201-рэ ирокъу. ◆Полковник, Бэракъ Плъыжь ордену 6 зрата Шемякин (Къардэн) Михаил къызэралъхурэ илъэси 114-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык дыгъэпсу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 6 - 10, жэщым градуси 5 щыхъунущ.

> Зыгъэхьэзырар БАГЪЭТЫР Луизэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Псым хэлъ мывитрэ пэт зонтіэІу

гъэм щіэт іэдакъэщіэкі утыку къихьэн.

8. Художественнэ псалъэ (анэдэлъхубзэкІэ тхы-9. «Си анэдэлъхубзэ» ІуэхумкІэ эссе. 10. «Си анэдэлъхубзэмкІэ псалъэрт...» фІэщы-

дэхэм, н.къ. щыщ Іыхьэхэр къэгъэлъэгъуэн).

МАФІЭДЗ Линэ, КъБР-м ЩэнхабзэмкІэ и министерствэм и

пресс-ІэнатІэм и унафэщІ.

Нэхум кІыфІ • Фэеплъ щыІэу ищІэркъым

«Мы дунейр сэ схуэдэ хуэмеямэ сыкъытригъэхьэнтэкъым»

Адыгэ литературэмрэ журналистикэмрэ иджыблагъэ хэшІыныгъэшхуэ ягъуэтащ - и ныбжьыр илъэс 84-м иту дунейм ехыжащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакІуэ, КъБР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым и ШІыхь тхылъыр зрата. республикэм и Журналистхэм я саугъэтым и лауреат Хьэх Сэфарбий Хьид и

Лъэпкъ литературэмрэ журналистикэмрэ ныкъуэ хъунут Хьэх Сэфарбий и ціэр хэмытамэ, жысіэмэ, езгъэлеинукъым. Журналист, тхакіуэ Іэщіагъэхэм хуэІэкІуэлъэкІуа Сэфарбий езым и гъуэгу пхишыфащ. Лъэпкъ усыгъэми прозэми Хьэхым и цІэр щыпэрытхэм ящыщщ, ауэ псом хуэмыдэу цІыхухэм гунэс ящыхъуащ абы гъащІэм къыхиха теплъэгъуэ ціыкіухэу гушыіэр нэхъ ебэкІыу итхыжахэр. А хъыбархэр, тхыгъэ кіэщіхэр къопіэскіу, къыбдогушыіэ, зыкъыуагъэціыхуж, дэтхэнэми щіагъыбзэ дахэ ящ элъу гъэпсащ. Сэфарбий тхылъ 20-м щіигъу и Іэдакъэ къышіэкіаш. 2019 гъэм къыдэк ат абы и гъащ о гъуэгуанэм теухуауэ «Ищхъэрэкіэ» зыфіища тхылъыр («Дуней гъащІэ» романым щыщщ). Ар, шэч хэмылъу, икъукІэ узэрыгушхуэ хъунш, ауэ зыкій нэхъ машіэкъым абы илъэс 20-м щіигъукіэ и нэіэ щіэта «Шыхулъагъуэ» литературэ хасэм хэтхэм зэрадэлэжьари. Тхэн шіэзыдзагьашіэ- дызэджэу зы унагьуэм хуэдэу зэхиша хэр гъуэгу пэж тебгъэувэныр, абыхэм дэтхэнэми «гурыІуэгъуэу» уепсэлъэныр, шхьэкіи. Дэ дызэныбжьэгъу, дызэціыхууи жыІэр ебгъэлъытэныр зэрымыкъалэн тыншыр гурыІуэгъуэш. Арагъэнщ а унагъуэм илъ хуабагъэ-гуапагъэр дяку мыпщытари. Илъэс зытхухым тхылъибл мыхъуми, дызэкъуэту, дыздэ!эпыкъужу къыдагъэкІат хасэм хэтхэм, я нэхъыбэр «Эльбрус» къэрал тхылъ тедзапіэрат дунейм къыщытехьар. ГурыІуэгъуэщ тхэн шІэзыдзэ псоми тхакіуэ къазэрыхэмыкІыр, ауэ Сэфарбий и деж къекІуаліэ дэтхэнэми гъэсэныгъэ, ціыхугъэ хэмылъу идэнутэкъым. ИтІанэ, абы зи тхыгъэ къезыхьэл ахэм зэи ягу ириудыртэкъым. тхакіуэ къахэмыкіыну жиізу. Тхэфыну гу зылъитахэр нэхъ тригъэгушхуэрт, ауэ мыдрейхэми гузэрыдзэ хьэкъщ. ЦІыхум хуумыщІэжыфын шІыяригъэщІыртэкъым.

Сэфарбий и Іэдакъэ къыщІэкІа тхылъхэр, повесть гуимыхужхэмрэ романхэмрэ нобэ щхьэхуэу я гугъу тхуэмыщІми, ахэр лъэпкъ литературэм и дапхъэ хэхахэм щагъэтіыгъуэ фіыгъуэу зэрыщытым куэд щыгъуазэщ. Нэхъыжьы уэхэм нэмыщі, иджырей щіэблэми яфіэгъэщІэгъуэну йоджэ абыхэм. Аракъэ тхакіуэ насып жыхуаіэжыр!

«Литературэр зыхэслъхьэ щы**і**эххэкъым. Ауэ си піэм итамэ, ціыху тхэнтэкъым, сэ абы дэсшэчыр дишэчу. Си Іэрытххэмрэ сэрэ ди зэхүакүм фоч лид мазэлъапіэм, мэрем махуэу узэзыгъэпкіа иіыгъыу мылицэ щыдэта зэман шэліэжам къызжиіащ хьэдрыхэ ціыхуфі щыіащ. Итіани сафіэтхащ!» - щетх лей зэрыщыхуамыгъазэр!

Хьэхым и тхыгъэхэм ящыщ зым. Абы тхакІуэ ныбжьыщІэхэм къытхуи-

щіам теухуауэ уемыхъуэпсэнкіэ іэмал имыІ эү күэд ятхаш, ямытхыу къагъэнари нэхъыбэжщ, ауэ, сэ Сэфарбий фіыщіэ шхьэхуэ хуэсшіыну сыхуейщ дэнэкіэ дышыіэми дызэкіуэліэжу, «дыщкіэ» «Шыхулъагъуэ» гупым хэта дэтхэнэм гъэ къудейкъым - Хьэхым хузэфіэкіащ нэгъуэщІхэм зыщІра- къыдилъхьэн, сыт хуэдэ Іуэху къэдыпсэун, хуей хъумэ, зыр зым щІэгъэкъуэн дыхуэхъуну дыхьэзыру. Ар фІыгъуэшхуэщ.

«Нэхум кіыфі щыізу ищізркъым» жыІэгъуэм Хьэхым и тхыгъэм дыщрохьэліэ. А ціыху гуащіафіэм дэнэ щищіэнт езыр цІыху куэдым дежкІэ нэху къабзэу зэрыщытыр. Сэфарбий и бзийхэм ягъэхуабэрт и хъуреягъыр. Ар сэркІи, си гъусэу «Шыхулъагъуэм» хэта псомкІи хуэ зытеплъхьэныр, къеІыпхыныр гуэныхьу жаіэ... А ціыху псэ хьэлэлым и гулъытэрэ зэману тхухихар, ди къэкІуэнум хуищіа хэлъхьэныгъэр къыпхуэмылъытэн хуэдизщ. Сэ Сэфарбий и щІыхуэ къыстехуауэ дунейм сыкъытенащ, езыр

жэпуэгъуэм и 20-м лъэтэжри.. «Залинэ, умыпіащізу псэу. Сэ дунейм сехыжрэ Іэмал гуэр згъуэтыххэмэ, а дуней пэжкіэ зэджэм щыіэр къозгъэщіэнщ. Дауэ сщіыми, зыкъозгъэщіэнщ», - къызжи ат зэгуэрым Сэфарбий...

Умыгузавэ, Сэфарбий, къэсщіащ! Му-

ЩОМАХУЭ Залинэ.

Ди Сэфарбий

Хьэхыр къэсцІыхуащ 2007 гъэм. А лъэхъэнэм адыгэбзэкІэ тхэн щІэздзати, си ІэдакъэщІэкІхэм хэзгъэплъэну КъБР-м и ТхакІуэхэм я зэгухьэныгъэм деж Хьэх Сэфарбий къыщызэригъэпэща «Шыхулъагъуэ» шlалэгъуалэ хасэм сыкъыщыхутащ. Апхуэдэм деж «хеящІэу» къзув нэхъыжьым псори елъытыжащ: ныбжьыщІэм и гукъыдэжым нэхъри зиІэтынуми, тегушхуэнуми, и зэчийр ІэщІыб ищІу зэи хуемыплъэкІыжыххэнуми. А махуэм Сэфарбий «мыр хъуакъым» жиГатэмэ, тобэ ирехъуи, абдеж дыдэм щыпичыну къыщІэкІынт си тхэным. Ауэ, а тхакіуэ, усакіуэ тельыджэм апхуэдизкіэ псэлъэкіэ щабэ, гушыІэ дахэ, щытыкІэ екІу дэслъэгъуат, къызэхъуламрэ си шыуагъэхэмрэ гурыІуэгъуэу схузэхигъэшхьэхук ати. алъандэрэ сызыхуеджа псори ІэщІыб сщІыри, литературэм хьэщыкъ сыхуэхъуат.

ТхэкІэм хабзэ иІэщ, сэ а псоми сыт хэсщІыкІынт, КъБКъУ-м химиемкІэ и къудамэм сыщІэсу?! Сэфарбий и жэрдэмкіэ «Адыгэ псалъэ» газетым корреспонденту сыкъащтауэ щытащ а илъэс дыдэм. «Уэ тхакІуэ ухъунущ, ауэ щІэныгъэ пхурикъуркъыми, газетым тхэкІэ ущрагъэсэнущ. Ауэ хуэсакъ, уи бзэр гъущэ умы-гъэхъу, зэман къыдэбгъахуэурэ, литературэми телажьэ», - къызжиІат абы.

«Шыхулъагъуэм» зыгуэр къыхэпІэнкІыкІами, ехъулІэныгъэ гуэр дгъуэтами, тхэкІэ зэдгъэщ ами, псори зи ф ыщІэр Сэфарбийщ. Ар езым и пщэ дилъхьэжа къалэн хьэлъэт - тхэ щ алэгъуалэм защ игъэкъуэну, иунэтІыну, игъэсэну. Ар гу къабзэу, хьэлэлу, къыттегужьеикауэ къызэрыдбгъэдэтам, дамэ къызэрыттригъэкІам папшІэ дуней хъугъуэфІыгъуэр хуэфащэт. ФЫРЭ - КЪАНЫКЪУЭ

Анфисэ

ПсэкІэ къулеящ ТхыгъэкІи, дуней тетыкІэкІи, и хъуреягъкІи дуней телъыджэ къигъэщІыжащ Сэфарбий. Сэри, адрей куэдым хуэдэу, си насып кърихьэкІри, а дунейм щыщ сыхъуат, си адэ пщіантіэжь хуэдэ, ар зыщІэс пэшыр щтапІэ, екІуэліэжыпіэ схуэхъуауэ. Мис, иджыпстуи и гугъу щысщІкІэ, псэм хуабагъэ гуэр зыхещІэ. НэхъыжьыфІ и хьэлу, Сэфарбий дигъэ ущащ, диущиящ къранэрт. ди щхьэкъым, ди унагъуэкъым зэгупсысар, атіэ лъэп- литературэ хасэм хэтахэм къым дызэрыхуигъасэр, абы зэщхьу псэлъэкіэ гуэр диіэщ. и къэкІуэнур дызэрипщэ- жыlэкіэ гуэрхэмкіэ дызэрощіэ ужьыр Тхьэм махуэ яхуищі. рылъыр къыджиlэ зэпыту - ар Сэфарбий и псалъэхэр «Шыхулъагъуэм» зэи тщымыкъытщхьэщытащ.

«Шыхулъагъуз» литературэ хасэм хэтхэм къабгъэдэкіыу

СощІэж, ди адэр дунейм щехыжам, бынищми я зыкъэужьыгъуэу утыкум къина ди анэм абы къыжриlа псалъэхэр:

«Уи гур умыухыж, умыгузавэ, сэ а шІалэм адэм хуэдэу сыхущытынщ, чэнджэщэгъуи СЫХУЭХЪУНЩ».

Зи дунейр къэкъута, зи пщэдейр зэрыхъунур мыгурыІуэгъуэ ди анэм дежкіэ фіэщхъуныгъэ зыхэлъ псалъэт

Сэ сфІэфІт Сэфарбий и гъусэу къалэм, жыг хадэ зыгъэпсэхупІэм, щэнхабзэ зэхыхьэхэм сыкІуэну. ГъащІэ гъуэмылэ хъун гупсысэ гъэщіэгъуэнхэмкІэ къыздэгуашэ зэпытт.

«Шыхулъагъуэм» хэтхэм Сэфарбий и псэлъафэхэр гушы эу етхьэжьэрти, дигу къэдгъэкІыжурэ Іэджэрэ дытхъэрт:

белышхуэ сиІэу, мы дунейр зэтес сщІащэрэт», «Зэ къулыкъущІэ ухъунуми ухъуащэрэт, тІум щыгъуэми лэжьакlуэ къыпхэкlынукъым» (сэ схуэгъэзауэ), «Еджэ, еджэ, щыгъуэми лэжьапІэ бгъуэ-

тынукъым», нэгъуэщІ куэди. Сэфарбий псэ къулей зиla цІыхушхуэш. Ди гупым хэтагъэсэныгъэрэ шІэныгъэч абы къытхилъхьар зы университети къыщІэпхыну-

Нобэ псалъэ гуапэкІэ дигу къэдгъэкІыж Сэфарбий хуэдэ цІыхушхуэхэм я щІыбагъ нэхъ иныжхэр къыдэтщ. Апхуэдэу Хьэхым иІащ и унэгуащэ Марие. Алыхьым узыншэу куэдрэ и быным, абыхэм къатепщІыкІыжахэм ящхьэщи-

ДЗЭГЪАЩТЭ Азэмэт.

Жьыми щІэми ядекіурт

Сэ згъэщІагъуэрт Сэфарбий и гум и инагъыр. Инт икІи зэІухат. Жьыми щІэми яде-ГъащІэр фІыуэ уигъэлъагъуфырт Сэфарбий. Арат и псэлъэкІэри, и Іуэху щІэкІэри, бий. Дыпсэуху ди бзэм ди псэр и ціыху хэтыкіэри зытещіыхьар. Псом нэхърэ нэхъ сфіэтелъыджэр зыми емыщхь и гушыІэкІэ щІэщыгъуэрт. Сэфарбий и гушыІэхэм Іущагъи, щІагъыбзи, хъуэри щызэщІэлъу шэрыуэт. НэщхъыфІэ уащІырти, уигуми хуабагъ «Шыхулъагъуэ» зэпэддзыжу аращ.

Адыгэбзэр мыкІуэдыжыным теухуауэ илэжьри, итхри, жијэри јущыгъэт. Хасэм «сэ урысыбзэш сызэрытхэр» жи-Ізу зыгуэр къыщекІуэлІа къэхъуами, ар адыгэбзэм дригъэхьэхыжыфырт, къытришэжыфырт. «Урыс литературэр зейм иригъэфІэкІуэжынщ. Дэ ди литературэм и Іуэху зедвгъахуэ», - жиІэрт.

Илъэс 70-м нэблэгъат Сэфарбий компьютеркІэ лэжьэфу, и тхыгъэхэр къищыпыжу зыщригъэсам. «Мыра хъунщ сэ сызыхьыжынур», - жиІэурэ гушы Іэрт, зригъэсэху зыгуэрхэр зэхэзэрыхьмэ.

Хьэх Сэфарбий зэманым декІуу псэуащ. Езым и литерагурэ дуней къабзэ иухуам нэмыщІ, и гъэсэнхэм ди литературэ дунейри ипсыхьащ. Сэ уафэмкІэ сыплъэху, ди Сэфарбий и псэр Шыхулъагъуэм хэслъэгъуэнущ

ГУГЪУЭТ Заремэ.

Тыгъэ лъапіэ къытхуигъэнащ

Илъэс тющым щигъуащ Хьэх Сэфарбий къызэрысцІыхурэ. «Шыхулъагъуэ» литературэ хасэм япэу си ІэдакъэщІэкІ щысхьам щегъэжьауэ си егъэджакІуэу, си ущиякІуэу, си гъуэгугъэлъагъуэу къекІуэкІащ. Тхэным гу хуэзыщІа ныб-

жьыщІэхэм я гум илъыр

къищІам ярейуэ, псэкІэ тхъумэ гупсысэ кlапэхэр гъуэгушхуэ тригъэувэрт Сэфарбий. Апхуэдэу ди лъэр щ игъэкІкІэрэ, лъэпкъыбзэм и курыхым и лъахэм дришэрт. УемыхъуэпсэнкІэ, къапщтэу зыхыумылъхьэнкІэ Іэмал имыІэу, фащэ дахащэу уи пкъым щызу зыщыптІэгъэну уи нэ къыхуикІыу зы хьэл дэплъагъурт Сэфарбий - ар дапщэщи пэжыр и гъуазэу, пэжым тету, пэж фІэкІа жимыІ у зэрыщытырт. Мис а хьэл дахащэрщ «ШыхулъафІыуэ къалъагъурт. гъуэм» игъэса псоми зэщхьу яхэлъыр - апхуэдэ тыгъэ лъапІэ къытхуигъэнащ ди Сэфархуэмыгъуэу, ди лъэпкъым и дытегузэвыхьу, пшэдейм къытщІэхъуэ щІэблэм яхэтлъхьэу дыкъекІуэкІыпхъэщ а

хьэлыр Дэркіэ тыншкъым, фіэщщІыгъуейщ Сэфарбий нобэ къызэрытхэмытыжыр. ПсэкІэ зыхуэлэжьа адыгэ лъэпкъми фІыщэу илъагъуу къекіуэкіа Хьэх лъэпкъми Сэфарбий и гъупщэну ди Сэфарбий и фэ-

еплъыр дахэу тхъумэнщ. Дыхуэарэзыщ.

Дэ абы

дыхуэныкъуэнущ

ЖАМБЭЧ Рабия. къуэкІэ уегупсысмэ, езыри

Хьэх Сэфарбий и гушы э дахэхэм, и чэнджэщ Іущхэм хуэныкъуэнухэм, и нэІэ зытригъэтахэм сэри сащыщщ.

Къэбэрдей литературэм хэлъхьэныгъэшхуэ хуищащ Сэфарбий. Зыхуэбгъадэ хъун щымыІэу тхащ «ЩІымахуэ мэракіуэ» повестыр. Абы и Іэдакъэм къыщіэкіащ «Махуэм дунейр и кlыхьагъщ», «Дуней гъащІэ» тхыгъэшхуэхэр, и рассказхэр, повестхэр, апхуэдэуи, и усэхэр щызэхуэхьэса тхылъ зыбжанэ. Ауэ, ди жагъуэ зэрыхъущи, къэхутэныгъэ, критикэ я лъэныкъуэкІэ а тхыгъэхэм яхуэфащэ гулъытэ лъэпкъ литературэм щагъуэтакъым.

УмыгъэщІэгъуэн плъэкІыр-«Шыхулъагъуэм» тэкъым екІуалІэхэм къыттеубгъуауэ, ди ІэдакъэшІэкІхэми къеджэжу, зэригъэзэхуэжу, тхэн Іуэхуми ар жыджэру хунэсу зэ-

рыщытар. Хьэх Сэфарбий и сэбэп зримыгъэкІа къытхэтакъым, уеблэмэ абы дэ тщыщ куэдым лэжьапІэ къахуигъуэтауэ щытащ. Ар къыпхуэзыщІэфын тхакіуэ Хьэхым фіэкіа зыри бгъуэтынутэкъым.

«Шыхулъагъуэ» литературэ хасэм хэтхэм зэрадэлэжьам фІэкІа Хьэх Сэфарбий имышами. лъэпкъым зэрышхьэпам шэч хэлъкъым. Сыту жыпіэмэ, а зэгухьэныгъэм екІуалІэу щыта куэдым лъэпкъым хуэлэжьэныр ІэнатІэ яхуэхъужащ икІи уащыгугъ хъунущ абыхэм Сэфарбий яхухиша лъагъуэм хуэфащэу

Аці́ыху́ Іущыр, лъэпкъылІыр фіыкіэ ди гум илъынщ дэ тщыщ дэтхэнэми НАФІЭДЗ Мухьэмэд.

Егъэджакіуэ, чэнджэщэгъу, ныбжьэгъуфІ

Гурэ псэкІэ ппэгъунэгъу цІыхур зэгуэр мы дунейм темытыжыну уи нэгу къыщІэбгъэхьэфыркъым, уи фІэщи хъуркъым. Ауэ, гъащІэм езым и хабзэхэр иІэжщи, дэ абы зыри тхуещІэркъым.

ЦІыхур бэуэхукъым зэрыпсэур,

Тетамэ щІым цІыху хуэдэу... Пича нэужьи и бэуэным Къэнэнкіэ мэхъур ціыхур

псэущ, мыбэуэж шхьэкІэ - и лэжьыгъэфіхэмкіэ, и псалъэ шэрыуэхэмкіэ, и гушыіэ дахэхэмкІэ ар гукъинэж пщымыхъункІэ Іэмал иІэтэкъым. Ар жыми щіэми гурыіуэрт, дэтхэнэми зэрепсэлъэну бзэр ищІэрт. Гум ІэфІу къокІыж

Сэфарбий. Апхуэдэ лъэны-

«Шыхулъагъуэм» ди зэхуэсхэр, абы дыхуэзэным дыхуэпіащі у дызэрыкі у э щытар. Ар ди егъэджакІуэт, чэн-

«Хьэх Сэфарбий хэбгъэплъамэ, нэхъыфІт», - къыщызжиІэм, сытегушхуэри сыбгъэдыхьат. Сэфарбий и мызакъуэу, дэтхэнэ зы тхакІуэри модэ уэгум къалэн шхьэхүэ зырыз яГэу кърагъэха хуэдэу къызыщыхъу сэ, ар ціыху къызэрыгуэкіыу, уепсэлъылІэну тынш дыдэу, уеблэмэ гур хэзыгъахъуэу зэрыщытыр сымыгъэщІагъуэу къэнакъым. Си фІэщ хъункъым езым бгъэдэлъ щіэныгъэмрэ зэфіэкіымкіэ абы хуэдэу нэгъуэщІхэм ядэ-

Зи хъуреягъым шекІуэкІ Іуэхугъуэ псоми нэ жанкіэ сытым дежи кІэлъыплъ а лІы щэджащэр симыныбжьми, сыт хуэдэ зэманми сыбгъэдыхьэну хуитыныгъэ къызитауэ зэрыщытам срогуш-хуэ.

Шэч хэлъкъым Сэфарбий и гушыІэ дахэмрэ и тхыгъэ купшафіэхэмрэ адыгэ лъэпкъыр шыІэху, псынэ мыгъужу, бэм зэрахуэшхьэпэнум.

ШЭРЫІУЖЬ Аслъэн.

быд си тхыгъэхэми гъащІэми. щекІуэлІа махуэм къыщызэмыдэІуа, зызыщІимыгъэціыху гу къабзэхэр мащіэщ.

Зылі и гъащіэ

Хьэх Сэфарбий сэ къыщысцІыхуащ езым и хьэгъуэлІыгъуэм. Абы и къуэш нэхъыщІэ Заурбийрэ сэрэ дызэрызэдеджам нэмыщі икіи дызэныбжьэгъути, сригъэблэгъат.

Иужькіи куэдрэ сыщыіащ ахэр щыпсэу Аушыджэр къуажэм, я унагъуэм сихьащ. ЗэкъуэшитІми я усэхэр газетхэм къытехуэрт, гугъапІэ къозытхэм хабжэрт.

Сэфарбий лэжьапІэр куэдрэ ихъуэжын хуей хъурт, унагъуэр зрикъун улахуэ къыпэкІуэртэкъыми. Апхуэдэурэ екіуэкіащ, Москва Горький Максим и цІэр зэрихьэу щыІэ литературэ институтыр зэрылажьэм хуэдэу къиухыу «Ленин гъуэгу» (иджырей «Адыгэ псалъэ») газетым увыху. Абдеж и лъэр щигъэбыдащ. Сэ илъэсищкІэ радиом сыщыІа нэужь, 1975 гъэм газетым сыкІуэри, абы дыщызэхуэзэжащ, хэбгъэзыхьмэ, зы пэш дыщыщІэси къыхэхуэу, ар пенсэм кІуэху зы ІэнатІэ зэдетхьэкІащ, зэгъунэгъу дыхъунуи дыхунэсащ.

Нэхъ згъэщ Іагъуэу абы хэлъа хьэлхэм ящыщт щхьэх зэримыщІэр. Аушыджэр къикІыурэ махуэ къэс лэжьакіуэ къакіуэрт, и къалэнхэр зэфІигъэкІырти, пщыхьэщхьэм я унэ екІуэлІэжырт. Ауэ щэбэтымрэ тхьэмахуэмри къанэ щымы зыхухихыр литературэрат. Апхуэдэ дыдэ гъуэгуанэ къызэпичырти, редакцэм къыщІыхьэрт, зыри зэран къыхуэмыхъуу тхэн папщІэ. И ныбжьыр кіуэтэхукіи прозэм нэхъ зритырт. Апхуэдэу зэлэжьа и повестхэм ящыщ пычыгъуэхэм, рассказхэм газет напэкіуэціхэм дыкъыщеджэрт иужькІэ.

ЗымыщІэм къыгурыІуэнукъым а зэманым газет лэжьыгъэм гугъуехьу хэлъар зыхуэдизыр. Тхьэмахуэ къэс зэ нэхъ мыхъуми, журналистыр машинэкіэ е лъэсу къуажэм кіуэуэ игъэхьэзырын хуейт абы щыпсэухэм я ІуэхущІафэхэм ятеухуа тхыгъэ. Мыр нэхъ зытегъэщ ари Хьэхыр здэщыІэ мэкъумэш къудамэрт. Сэри апхуэдэ куэд къысхуихуащи, сыщыгъуазэщ къызэрыптехьэлъэм. Абы ищіыіужкіэ, мазэм тізу нэхърэ мынэхъ мащіэрэ дежурнэгъуэр къытлъысырт. Лэжьыгъэр щыдухри жэщ ныкъуэрт, нэху къыщыттещхьи къыхэхуэу. Апхуэдэ Сэфарбий плъырыгъуэхэм деж къыхуэнэжыр стюлым бгъэдэсу е шэнтхэр зэпигъэувэу тегъуалъхьэу

щхьэукъуэнырт. ИтГани, и ГэнатГэр ихъуэжыну, адрей тхакіуэхэмрэ усакіуэхэмрэ хуэдэу, «Іуащхьэмахуэ», «Нур» журналхэм кіуэну хущіэкъуакъым. Абы къокІ ар къыхиха ІэнатІэм, зыхэт

гупым зэрахуэпэжар.

ЕтІуанэрауэ, жызмыІэн слъэкІынукъым Хьэхыр хьэгъэщагъэ гуэрхэр зэрихьэу и къулыкъукІэ дэкІуеину е имычэзууэ фэтэр къыхиудыну зэрыхэмытар. Апхуэдэуи слъэгъуакъым ар къилэжьым щхьэкІэ тхьэусыхэуи. Абы щыгъуэми, и сомыр зэпэубыдат. ПІэм къыхэна и гуащэр зэрихьэрти, и щхьэгъусэ Марие лажьэ хъуртэкъым. Бынищ щапІ унагъуэр зыщыгугъыр езым унэм ирихьэл эрт. Ит ани гупым ектуу хэ-

Хьэхыр набдзэгубдзаплъэу, ди жылагъуэми цІыху щхьэхуэхэми ядилъагъухэр утыку кърилъхьэфу зэрыщытам щыхьэт тохъуэ и Іуэху еплъыкІэхэмрэ и гупсысэхэмрэ къыщызэlуих «Си хъуреягъкlэ» тхылъыр. А тхыгъэ мыкІыхьхэр апхуэдизу Іэзэу гъащІэм къыхиухуэнщІыкІащи, абы и «лыхъужь» зыкъомыр тыншу къызоціыхужыф, я ціэхэр къримыіуами.

Си псалъэр ныкъуэ хъунт, абы гугъуехь псори къыдигуэшу пэжыгъэрэ хьэлэлагъкІэ къыдэгъуэгурыкІуа и щхьэгъусэ Марие и гугъу сымыщІамэ.

Хьэх Сэфарбий сыт и лъэныкъуэкІи зылі хуэфэщэн гъащіэ купщіафіэ къигъэщіащ. Абы и фіыщіэшхуэ хэлъщ Марии

БлэкІам дунейр и

кІыхьагът...

Япэу дыщызэхуэзам, тІуми ди щІалэгъуэ дахэт. Сэ «Ленин гъуэгум» сыІузэгъауэ, зы илъэс хуэдиз лъандэрэ сыщылажьэрти, хуабжьу си

щІэщыгъуэт. Сэфарбий илъэситІ хуэдизкІэ нэхъыжьти, къуажэ школыр къиуха нэужь Налшык къэкІуауэ, Іэпщэ къа-

рукІэ къилэжьым ирипсэурт. Си гуапэу сыкъоджэ газетым къытехуэ уи тхыгъэхэм, - япэ зыкъригъэщащ абы, - хъарзынэу ебгъэжьащ. Ауэ газетыбзэмрэ газет къупхъэмрэ зрумыгъэхьэжьащэ, уи гупрозэм зэрыхуэбгъэзэным хущІэкъу...

Пэжыр жыпІэмэ, сэ сыкъэуІэбжьати, зыгуэрхэр пэздзыжыну къысфІыдрихьейуэ хуежьат, япэу слъагъу цІыхум сригъэджэжын хуейуэ къыщІилъытэр къызгурымыІуэу. Ауэ мащІзу къыщІзгуфІыкІри, Сэфарбий кіэщікіэ трилъэщіэжащ.

- Уэим умыщІ ныбжесІар, сэ сырабочэ къызэрыгуэкІщ, ауэ зыгуэрхэр мащіэ-мащізурэ сотх... Уи унэціэр си нэм къыщІыфІэнар сэри Тэнащхэ срапхъурылъхущи, аращ.

Апхуэдэу дызэрыцІыхуауэ щытащ илъэс щэ ныкъуэрэ тхурэ хуэдиз япэкіэ. Псы іэджэ ежэхащ абы лъандэрэ, зэхъуэкІыныгъэ Іэджэ ди нэгу щіэкіащ къэралкіи, лэжьыгъэкіи, унагъуэкІи, ныбжьэгъукІи. ЗылІ къигъэщіэным пэплъытын зэманкіэ дэ къэ? Ар гурыіуэгъуэщ. Ауэ Сэфар-

зы ІэнатІэ дыпэрыту дызэдэлэжьащ, Хьэх Сэфарбий литературэ ІэщІагъэр Москва щызригъэгъуэта нэужь. А зэман кІыхьым къриубыдэу дыщызэхуэгубжьи дыщызэкІужи къэхъуащ, ауэ хьэрэмыгъэрэ пцІырэ зэи дяку къыдэхъуакъым. И жьэнахуагъэм и зэран Іэджэрэ къекІами, Сэфарбий и гум имылъ щыжи а зыщіэж щыіэу къыщіэкіынкъым. Щхьэхуэу Сэфарбий и творчест-

вэр зджыну сыхунэмысами, сызыщыгъуазэ тхыгъэхэм сэ зы гупсысэ къахэсхащ: тхакІуэм игури и псэри лъэныкъуитІым - блэкІамрэ къэкІуэнумрэ - зэпаlыгъащ, тlури зэпэшачэу икІи зэрытемыгъакІуэу. КъекІуэкІ махуэр а тэрэзэ-мэзаным и тегъэщІапіэ къудейуэ арат.

Дунейм тетыху тхакІуэр и гупсысэкіи, и тхыгъэкіи къыхэкіыфакъым зауэ мыгъуэжьымрэ абы иужь илъэсхэмрэ я хьэзабу и нэгу щ эк ам. Абы зэи и Іум икІакъым и анэм и ІэпапІэхэр къызытена чыржыным и

КъэкІуэнум и гугъу пщІымэ, Хьэх Сэфарбий фІыщІэ жыг щІыхухэпсэн лэжьыгъэ къызэринэкlащ: «Шыхулъагъуэ» литературэ хасэ къызэригъэпэщри, зэфіэкі зыбгъэдэлъ щіалэгъуалэ гуп дахэ игъэсащ икІи абыхэм япэкІэ ягъэкІуатэ я егъэшал Мухьэмэд. джакіуэр зыпэрыта Іэнатіэр ТЭНАЩ Анатолэ.

ФІыуэ тлъэгъуа нэхъыжьыфІ

Си япэ литературэ тхыгъэхэми адыгэбзэкІэ стха журналист лэжьыгъэхэми еджар Сэфарбийщ. Абы ІэщІэлъ «Шыхулъагъуэ» литературэ зэгухьэныгъэм сэри сыхэтащ, сфІэфІу, сфІэгъэщІэгъуэну. ЛэжьапІэ Іэнатіэ щызмыгъуэтым къыздэіэпыкъуащ. Куэдрэ дыздэмылэжьами, зэи зэпэlэщlэ дыхъуакъым. Литературэрт сыт щыгъуи дызытепсэлъыхыыр. Ди яужь къиува щіэблэщіэм Сэфарбий и нэіэ ятетт, сэ езыр күэдымкіэ си шапхъэт - тхэн шІэзыдзагъашІэхэм защІигъакъуэу, зыми игу зэремыуэным хэту, гушыІэ дахэ хэлъу апхуэдэт ди нэхъы-

Сэфарбий и гушыІэкІэмрэ и тхэкІэмрэ адрейхэм яхимыгъэгъуащэу щытщ. Си гугъэмкІэ, езым ныбжьым ит тхакІуэхэм япеуэн фІэфІт Сэфарбий. Апхуэдэ зэфІэкІи иІэт. ЗэрытщІэжщи, ар литературэм щыхыхьа зэманым тхакіуэ гупыфі къэунэхуат, къэунэхуам и мызакъуэу, ахэр Мэзкуу ягъакІуэри ирагъэджат. Сэфарбий и насып кърихьэкІаш абыхэм яхэхуэну. Езым и къуажэгъухэри яхэту (Журт Биберд, Бицу Анатолэ сымэ...) псоми къагъэзэжауэ лажьэрт. Ущызэныбжькіэ, зы Іуэху яужь ущиткіэ, уапеуэн-

бий хуэдэу а зэпеуэр щІэзымыхъумэ, абы екіуу тегушыіыхыыф яхэта къыщІэкІынкъым гупым.

Ди нэхъыжьхэм якІэлъыкІуэжащ, ахърэт нэху Алыхьым кърит. Гуэху дахэ куэд зылэжьа Хьэх Сэфарбий къызэринэкІа щІэблэм ягу гуапэу зэрилъынум шэч къытесхьэркъым. «Сыхуеи сыхуэмеи сэ а уи лъа-

гъуныгъэм?» - жиlэурэ къыддэгушы і эу щытащ. Си гугъэмкі э, хуейт, хэт гулъытэ зи жагъуэр? ФІыуэ тлъэгъуащ икІи тлъагъунущ. **КЪАНЫКЪУЭ Заринэ**.

ЦІыху дахэт, Іущт

«Адыгэ псалъэ» газетым лэжьакІуэ сыкъэзышауэ щытар Хьэх Сэфарбийщ.

ЦІыху жьэнахуэт ар, къехьэкінехьэкі иІэтэкъым. Игу къыдридзеяр жиlэу аратэкъым, атlэ lуэхум и купщІэр къыуигъащІэрт. Езыми /къигъэпцІэнутэкъым, къэбгъап-

ц І эуи къыпхуидэнутэкъым. Си япэ тхылъ цІыкІури Сэфарбий и фІыщІэкІэ дунейм къытехьащ. Усэхэр сІихщ, зэригъэзахуэри, къызитыжащ: «Мыр тхылъ хьэлэмэт цІыкІу съунущ, къыдэгъэкІ», - жиІэри.

Газетым сыщымылэжьэжми дызэхуэзэрт, дызэбгъэдэст. Уэршэрэгъу бэлыхьт: жиlэм купщlэ хэлът, гушы і дахэ и і щ і агъыбзэхэр лъэщт. Зи гугъу ищІар занщІэу къыщыбгурымы уэ къэхъурт, къуи-ІуэкІыну зыхуейр, щхьэтечу къыбжимыІэфыр апхуэдизкІэ щІихъумэфырти. И псалъэхэм узыщ агъэ-

гусысыжырт. Банкым и пресс-ІуэхущІапІэм пэжьапІэ срагъэблэгъаўэ сызэрыкіуэр къыщищіам, и жагъуэ хъуауэ щытащ: ахъшэр тхэным и щхьэ къэбгъэкIуащ, жери. Апхуэдэу ди лэжьыгъэхэм зэпэlэщlэ дызэхуащlри, ди зэхүэзэр нэхъ мащІэ хъуащ, ауэ дэнэ шіыпіэ дыщызэіумыщіами псалъэ ІэфІыр, гуапэр ди япэ итащ.

Си гъащІэм Сэфарбий хуэдэ цІыху дахэ, ціыху іущ зэрыхэтамкіэ Тхьэшхуэм фіьщіэ ин хузощі, насыпышхуэуи къызолъытэ. Сэбэп къысхуэхъуа, къыздэІэпыкъуа фІэкІа, си жагъуэ къищІакъым, зыгуэрым зэран хуэхъуауи сщІэркъым. Нобэр къыздэсым абы и псалъэ Іущ куэд сигу къызогъэкІыж. «Си хъуреягъкІэ» и тхылъыр Іэгъуэу щылъщи, щІэх-щІэхыурэ къызощтэ. Сыхуэарэзыщ Сэфарбий, жэнэтыр унапіэ хуэхъуауэ Тхьэм къыщіигъэкі.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

КъызэгъэпэщакІуэ нэст

Сэфарбий цІыху куут, нэплъыснэІуст, пэжу къилъытэр, къехьэкІнехьэкІ хэмылъу, жызыІэф цІыхут. ТхакІуэм и къалэмыр бэм яхуэгъэпсащ жытІэ щхьэкІэ, ар абы нэсын папщІэ и гумрэ и псэмрэ

щызэригъэзахуэ гупсысэхэр тэмэму къиІуатэу, нэгъуэщІхэми къызыхахын жыпхъэм иригъэу вэжыфын хуейщ. Сэфарбий ящыщт къалэмымрэ къалэнымрэ зэтезыгъэхуэфхэм. Акъылыр зыузэщ гушыІэ купщІафІэкІэ гъэнщІа ІэдакъэщІэкІхэм уи нэгу къыщІагъэхьэ лІыхъужьхэр зэман псоми зэдайщ, къызэтезыхым «дэри ди жылэм апхуэдэ дэсащ», - жаlэу.

Хьэх Сэфарбий и тхыгъэхэм ятеухуауэ жыпІэн гъунэжщ, ауэ сэ нобэ сытепсэлъыхьыну сызыхуейр абы и ціыхугъэрэ и лэжьыгъэ гъуэгуанэкіэ нэхъ гъунэгъуу къыдэзыгъэцІыхуа «Шыхулъагъуэ» литературэ зэхуэ-

А зы Іуэхум фІэкІа лъэпкъым хуимыщІами ирикъунт абы. Тхэным дихьэххэр псалъэ гъущэкІэ пхузэтеІыгъэнукъым; зыбжанэрэ къекІуэлІэнщи... я кІэр къэлъыхъуэж. ІзужьыфІзу ахэр лъэпкъым хуэгъэлэжьэным къыхуигъэщ ащ жып энт Хьэхым и гушыІэри, и ауанри, и набдзэгубдзаплъагъэри, уеблэмэ къызыкъуипхъуэту къыпхуищ ынк і эхъуну дагъуэхэри. ТхакІуэр псоми зэхуэдэу я гум дыхьэн хуейуэ щыщымыткіэ - щхьэж и щіэджыкіакіуэ иІэжщ - Сэфарбий цІыху къэс къыхуигъуэт жыпхъэм ар хуигъэхьэзырырт а къыпэплъэ литературэ

гъащІэм. «Ныбжь зимыІэ» Хьэхыр цІыхуми зэманми декlурт, арауэ къыщ экlынт нэхъыбэу зэхуэсыр зэтезыІыгъэри. КъищынэмыщТауэ, езым и Туэху

еплъыкіэ закъуэр псоми яриухылізу апхуэдэтэкъым ар: зэхыхьэ къэс республикэм и тхакіуэ, усакіуэ цІэрыІуэхэм ящыщ зы къригъэблагъэрти, мазэм къриубыдэу къызэхуахьэса тхыгъэхэм псори зэгъусэу хэплъэрт, чэнджэщ къыда-

«Шыхулъагъуэр» илъэс куэдкіэ зэхэтащ, тхэным хуэхьэзыр хъуа гупыр иутІыпщым, къыкІэлъыкІуэр абы и піэм къригъэувэу. Гъэщіэгъуэнрати, иужь дыдэу зыдэлэжьа цыкіухэмкіэ иухыжу (ар куэд щіакъым), Сэфарбий бзэ къадигъуэтащ, илъэс 80-м зэрынэсам хуэдэу. Ар куэдым къайхъулІэркъым: зэчий щхьэхуэ бгъэдэлъын хуейт апхуэдэ

къызэгъэпэщакІуэм. Антуан де Сент-Экзюпери и псалъэхэмкlэ жытlэнщи, «жэуап уохь уэ зэпшалізу зэбгъэса дэтхэнэмкіи». ФІыщІэ ин хуэфащэу, япэу игъэхьэзыра гупымкіэ къыщіидзэри, езэш имыщТэу, ар телэжьащ абыхэм я дэтхэнэми гъуэгу иритыным; псоми я тхылъ дунейм къытехьащ, телевиденэ, радио нэтынхэм щ эхщІэхыурэ дыхишащ, ди къалэмым къыщіэкіахэр къытрадзэнымкіэ хузэфІэкІ къигъэнакъым, иужь дыдэу къыдэкla «Къэбэрдей усэм и

дыдзу крыдок... антологиемкіз» иухыжу. **ЛЪОСТЭН Музэ**.

джэщэгъут, языныкъуэхэм дежи ди ныбжьэгъуфІт. Апхуэдэущ ар дигу къызэринэжы-ГЪУКІЭ - МЭРЕМКЪУЛ Маринэ Срогушхуэ Зыгуэр тІэкІу стхыну сыхуежьауэ, къызэхъулГэшхуи щымыІэу, сыукІытапэурэ си къуажэгъу, журналист Мыз Ахьмэд езгъэлъэгъуат.

гуэша цІыху щыІэу.

Гу къабзэ

Сэфарбий увыпіэшхуэ щеу-Япэу «Шыхулъагъуэм» сыщІэдзауэ гукъэкІыж гуапэхэр си куэдщ. Тхэн мурад иІэу ар къуа щыІэкъым. Апхуэдэ

Дыхуэарэзыщ, Алыхьыр арэзы къыхухъу, гуапагъэу ищІар псапэу Тхьэм къри-

И бынхэмрэ и къуэшым и къуэмрэ яхэсу.

«Шыхулъагъуэ» литературэ хасэр.

Политикэ Экономикэ Maxyaky Жылагъуэ Кавказ

Сунак Риши Инджылызым и премьер-министрщ

Инджылызым премьерминистрыщіэ иіэщ аргуэру. Иужьрей хэхыныгъэхэм **щытек**Іуауэ **щыта Трасс Лиз** зэрымылэжьэфынур махуэ 45-м зэхэкіа нэужь, щіэрышІэу хэхыныгъэхэр къыдахыжри, иджы а къалэныр и пщэ далъхьащ и хьэрхуэрэгъухэм бжыгъэшхуэкІэ япэ ища Сунак Риши.

Ищхъэрэ

«СЭ сыпсэууэ, инд щылъху премьер-министру теувэнукъым!» - жиlауэ къаlуэтэж махуэ щэ ныкъуэ ипэкІэ дунейм ехыжа инджылыз пащтыхь гуащэм. Трасс Лиз зэрытеувар къабыл зэрищІу, Елизаветэ ЕтІуанэр дунейм ехыжащ. Ипэрей зэхьэзэхуэми Сунак Риши адрейхэм япэ ситетым щыпищэри, эконокуэдкіэ щищат, ауэ зыгуэр микэмкіэ магистр хъуащ. Мэй зэрыхэпсэлъыхьар наІуэу, ирагъэкІуэтыжати, зэрынэрылъагъущи, ІэнатІэр зейм Іэ- пІэ-коммунальнэ щіэкіакъым. Паштыхьыгъуэр вэмрэ жылагъуэ Іуэхухэмкіэ зыІэрыхьа Карл Ещанэм и министру. Джонсон Борис текІуэныгъэу къалъытэ захуа- щыдэлажьэм, гъэм гъуэгу зэригъуэтыжар.

хыныр апхуэдэу нахуэу зэрекІуэкІым. Зэхэгъэжрэ хабзэндэжыр къегъэлъагъуэ» псахыгакъым Инджылызым. Армыхъумэ, 1858 гъэм щешІэта Индием лъыкІэ зэрепкъамылыфэр гъэпщылlaкlyэ къэралым и тахътэм къи- сурэтхэр

1980 Инджылызым, Саутгемптон къалэм къыщалъхуащ. И адэр дохутырщ, и анэр фармацевтщ, ахэр Индиер Инджылызым и пщыліыпіэм хъуэри, иужькІэ Великобританием къэкІуахэщ. И адэныгъэкІэ философием, эко- щытащ. «Сэ жэуап зэрысхьыр номикэм, политикэм нэхъ хуэ- си ІэнатІэм къызит къалэн-

Ivaxv

гъэпсауэ. ИужькІэ а Іуэхум Америкэм, Стэнфорд универ-Терезэ и тетыгъуэм Риши правительствэм хэтащ псэухозяйст-Хъарзыналъэм и секретарь нэхъыщ-Хъуэпсэгъуэ гуэр хэмылъуи хьэу, нэгъуэщІу жыпІэмэ, пхужыІэнукъым унафэщІ хэ- мылъку ІуэхухэмкІэ министру щытащ.

Сунак лэжьыгъэм пэлъэшагъэ гуэррэ яlэщlэкlыу щын политик губзыгъэу къащытми, «цІыхубэм я гукъы- лъытэ. Ауэ мазиті ипэкіэ и ІэнатІэм трагъэкІа Джонсон Болъэухам и мыхьэнэр щехуэ- рис и лъабжьэр нэхъ жыджэру къэзытІари аращ. Абы щхьэкіэ «епціыжакіуэ» ціэр гъэжьауэ 1947 гъэ пщондэ кіэрыпщіащ. Риши и щхьэ-Великобританием и бжьым гъусэ Мурти Акшатэ дунейм ехыжа инджылыз пащтыхь хар зи фэми къытещ щІалэ гуащэм нэхърэ нэхъ бейуэ жаІэрт. Иджыпстуи гушыІэ ирахьэжьакІэщ, хутэныр дзыхьщІыгъуэджэ пащтыхьымрэ абы и щхьэгъусэмрэ я мылъкур зэхэту Хэт хъуну Сунак Риши? Акшатэрэ Риширэ яйм зэрыгъэм лъэщІэмыхьэр къищу. Элект- къабыл ищІащ. Сытми, лъароннэ программэхэмрэ компьютер Іэмэпсымэхэмрэ елэжь «Infosys» ІуэхущІапІэр зей Мурти Нараянэ ипхъущ Сунак и щхьэгъусэр. И щыкъу щита зэманым Пенджаб Іэп- адэр Путин Владимир и цІыхугъэу зэрыщытыр, 2004 гъэм и Іуэхущіапіэм екіуаліэу и іэанэр щызэрыцІыхуари Ин- щІэдзри къызэригъэнар Суджылызырщ. Риши Оксфорд нак Риши и ипэрей хэхыныуниверситетыр къиухащ, щІэ- гъэм къыщыхудрагъэжеяуэ

хэращи, ахэр согъэзащІэ», кІэщІу зыщхьэщигъэкlат Риши журналистым и упщІэ гуащІэр. Сытми, унагъуэм я ахъшэр Урысейми щолажьэ.

Шэч хэлъкъым щІалэм и хэкужьыр текІуэныгъэм егъэлеяуэ зэрыригушхуэм. «Лондон дыдейщ!» - тратхакІэщ я ныпым премьер-министрыщІэм и лъэпкъэгъухэу Индием щызэрызехьэхэм. ЩІалэр инджылыз правительствэм и унафэщІ щыхъуа махуэр инд махуэшхуэхэм я зым зэрымыщІэкІэ техуэри, лъэпкъым и гуфІэгъуэр абы нэхъ кІыхьыж ищІащ.

Сыт хуэдэ щІыкІэкІэ-тІэ Сунак Риши инджылызхэр зэригъэунэнур? ЦІыхухэм зэхахыну зыхуейр жеlэ зэкlэ. Унэ куэду иригъэухуэнущ, апхуэдиз хамэ къригъэтІысхьэнукъым, хэхыпщІэхэр илъэситхум къриубыдэу игъэмэщІэнущ, Урысейм хуэгъэза санкцэхэр щІикъузэнущ. Пащтыхь Карл Ещанэр премьерыщІэм ехъуэхъури, ІэнатІэм теувэну къуэ зышха Индием иджы и щхьэ шхыгъуэщ.

ПремьерыщІэр и лъэпкъ хабзэхэр ІэщІыб зымыщІ индусщ, быниті иіэщ, илъэс 42рэ мэхъу. ЗэрыцІыкІурэ зыцІыхухэм ар гъэсэныгъэ зыхэлъ, хьэлрэ теплъэкІэ цІыхухэр тыншу къыдэзыхьэх щ алэ зэпіэзэрыту къалъытэ. Щхьэри лъакъуэри зыІэщІэлъ Ротшильдхэ япыщауэ зэрыжа эри Іуэхум зэран хуэхъуркъым.

ЦЫХУГЪЭМ • жып телефон уезыгъэбакъуэ Іэмэпсымэ

дохутырхэми щіэныгъэлі- хэм я мурадыр. хэми я нэ зэрытехуэрэ машынагъуэ **УЗЫМ**.

щыту, абы щекіуэкіым мы-«фаббинг» щІыфІащар.

Иджы абы адыгэбзэкІэ дыгурывгъаlуэ. «Телефон уз» мыжеижыфхэрщ. «Телефон- къуэгъу хъуахэм нэхърэ. кІэ ерыщщ» хужыдоІэ теле- сурэт тезыхахэр зэрынэхъыфон уз зэфыкіым. А тіури къызыщыщТыр телефоныр къинэжащ. зыІыгъращ. Мы тхыгъэм зи гугъу щытщІыр ар зэриІыгъым къыхэкІыу, къыбгъэдэт ціыхум пщіэ хуэзымыщіырщ, «телефонкІэ хабзэншагъэ» зезыхьэрш.

«Фаббинг» псалъэр, зэрыцІыхубэм яІурыхьащ. КъызытехъукІар «телефон» псалъэмрэ «къыпфІэмыІуэхун» мыхьэнэмрэщ. Убгъуауэ жыпІэмэ. «телефон зэрыпІы-ГЪЫМ телефоным къы і эщі эхауэ, езы ці ыхур телефоным зэры-

Телефоныр ціыхухэм я уэршэр узыншэм ешэліэжызэхуаку къызэрыдыхьэм нырт ар къызэзыгъэпэща-

Бжыгъэхэм ятепщІыхьмэ, щіз щіакъым. Сыт хуэдэ ныбжьыщіэхэм ящыщу прокъыпэплъэр цент 87-м къопсалъэ нэхърэ. къыбгъэдэт ціыхум епса- къыпхуэтхэмэ нэхъ къащтэ. лъэ нэхърэ телефоным Телефоныр яющюлъу шхэ-«итlыхьыныр» нэхъ къэзы- хэм я процент 97-м яшхым и штэм? «Фаббинг» - араш ІэфІыр зыхащІэркъым. ЦІыху дохутырхэм фіащар ады- ціыкіум и кіуэдыжыгъуэр гэбзэкІэ «телефон хабзэн- къэзыгъэкІуатэ Іуэхуу къашагъэ» ціэм хуэдгъэкіуа лъытэ «телефон хабзэнша-ЗИ гугъу ящІыр цІыхур те- апхуэдизкІэ щыужахэщи, уалефоным зэрыдихьэхыlуэ- хуэсакъын, езыхэми якlэ- хъуатэ ракъым. НэгъуэщІ цІыху лъыплъын хуейщ. Псалъэм папщіэ, маршруткэм уисмэ, хьэнэ нэхъыбэ езытырщ. И Іэмал имыІэу цІыхуитІ-щы я пащхьэ ит уэ укъыфіэіуэху- телефонхэм кіэрыпщіауэ лефоным ным и піэкіэ, «и телефон нэм къыфіэнэнущ. Зыгуэркіэ хъыбэщ. щіыбымкіэ уи натіэм къе- зыгуэр къэхъумэ, япэу абыуэрщ». «Уэ нэхърэ си теле- хэм ягу къэкlынур фэбжь фоныр нэхъ къысфіэіуэхущ», зыгъуэтар кърагъэлынражиІэ хуэдэщ абы. Аращ къым, къэхъуам сурэт трахынырщ. Мыр Африкэ гуэрым къыщыхъуу къыфщрезэреджэнум теухуауэ дызэ- мыхъу. Зымахуэ дыдэ Къэбэрдей-Балъкъэрым зэфыкіыр зи гугъу тщіы іэ- къалэхэм я зым гъуэгум са- аращ. мэпсымэр зи гупэ хэмылъу бий щытекІуэдати, дэІэпы-

бар гуауэр зышэчахэм ягу ЩІэныгъэліхэм къэхутэныжаlэмкlэ. 2012 гъэ лъандэрэ ялъагъухэм къабгъэдэкlыу «телефон хабзэншагъэ» зэтелефонкІэ ерыщхэм я зэ-Япэу ар утыку къыщрахьар щхьэж и смартфоныр (инзэхуэсу 2012 гъэм Австра- зэримыгъэтІылъыр абы ислием и Сидней къалэм дэт хэр щ ызэф энэ щхьэусыуниверситетым щызэхэтарщ. гъуэхэм язщ. Фигу къыдо-

дихьэхракъым, ар зыбгъэдэс цыхум и нэм щијуну зэрымыукІытэрщ. Адрейхэр «телефоным зэрисыр» елъагъури, езыри «йотІысхьэ». Ауэрэ ар хабзэ, нэхъ пэжу жыпІэмэ, хабзэншагъэ мэхъу.

Дауэ къызэрыпщІэнур «телефон хабзэншагъэ» уэ езым пхэлърэ пхэмылърэ? Ар гугъу дыдэщ. ЗызыщТэж зэрыщымыІэм зызылІэжи щигъэ і экъым, зэрытщі эщи. ИтІани, телефонкіэ хьэлыншэм мыхэр дыболъагъу:

- Щышхэ нэгъунэ телефоныр зыбгъэделъхьэри, зэпимыгъэууэ абы щекіуэкіым кІэлъоплъ, йотхыхь.

- Тыкуэным щыкІуэкІи, уэрамым дэтми, телефоныр

зыІэщІихыркъым. Зыгуэрым дэуэршэру гъэр». Ар зыпкърытхэр гъа- щытми, гъуэгу тетми, щхьэушіэм кіэлъыплъын хьэлым сыгъуэ гуэр къызэрыіэрыхьэу, смартфоныр къеп-

> - Зэхуэс гуэрым щыІэмэ, и Іыхьлыхэм е и ныбжьэгъухэм зэрепсалъэм нэхърэ, тезэрисыр

- Интернетым щилъэгъуа псоми хуей-хуэмейми йоджэ. Мы узыр зэфыкІыр сытым дежи мэгузавэ хъыбарыщІэ е къыхуатха гуэр ІэщІэкІынкіэ. Зэуэ ціыхуитіым уепсэлъэн Іэзагъ пхэлъмэ, телефон хабзэншагъэ пхэлъу

Узым и цІэр къэбгъуэтамэ, бгъэхъужа пэлъытэщ. Зыгуэрым «телефонкІэ хьэлыншэщ» щыхужытІэкІэ, ар нэмысыншагъэ псоми ещхьу, къыбгъэдэт цІыхум пщІэ гъэ ирагъэкіуэкіауэ щытащ, хуэзымыщіщ, зыгъэукіытэщ, телефоным зэхущытыкІэр зыгъэпудщ. Узижагъуэ апхуэиригъэфlакlуэрэ апхуэмыдэ- дэ ерыщым «и интернетыр рэ къащіэн папщіэ. Зэупщіа иухауэ» Іууплъэ! Къыбгъэдэт ціыху 453-м ящыщу процент ціыхум гулъытэ зэрыхуи-46-м зыкъаумысащ фІыуэ щІыпхъэ хьэлым щоужыпэри, езым и насыпыр и ІэкІэ екъутэж апхуэдэм. Уеблэмэ рашэчымкіэ. Процент 37-м ар зыми емызэгъыжу хъункіэ шынагъуэщ - адрейхэм я ранкіэ ягурэ я щхьэрэ зэте- Іуэху еплъыкіэм, гукъыдэкіащ, процент 32-м зыкіи жым, щытыкіэм я хьэтыр къыхэкІыу, адрей зэран къахуэмыхъуауэ къа- имылъагъуу, езым ейри пхыцІыхур къыпфіэмыіуэхун». лъытэ. Унагъуэм щіэсхэм мыкімэ, къытехьэу. Й щхьэ пщІэ хуищІыжу къэнэнри тхакІуэхэмрэ усакІуэхэмрэ я тернетым пыщіа телефоныр) дзыхьщіыгъуэджэщ апхуэдэр, сыту жыпІэмэ, абы къыбгъэдэсым и гукъыдэжым зыдищІын хабзэр Іэ-ЩІалэгъуалэм я гулъытэр гъэкіыжри, зи гугъу тщіыр щіокі. Хуэмурэ Іэмэпсымэм и гъэр хъупам гъащІэм и ІэфІ, и пэж, и захуэ, и къуаншэ къыгурымыІуэжу мэхъу.

Дауэ мы Іуэхум укъызэ-релынур? Адрей хабзаншагъэ псоми укъызэрелым ещхьу, гъэсэныгъэ зыхэплъхьэурэ. Хабзэм и лъабжьэр гулъытэщ. Адрей цІыхум пщІэ хуэзыщІыр абы и зэманми, и гукъыдэжми щысхьынущ, ахэр къыфІэІуэхунущ, езым ейр япэ иригъэщынукъым. Нэмысыншагъэ псоми

щхьэусыгъчэр къызыфІэщІыжыныгъэщ. ЦІыху мыгъасэрщ телефонкІэ къонэпауэр. Сурэт зыщытредгъэхкІи телефоным диплъэ зыдощі, зэдгъэплъынухэм я гулъытэм абдежи дыщелъэпауэу.

• Футбол

Иужьрей зэІущІэхэр къафІэІуэхуакъым

футболымкіэ и чемпиона- лым щыщу зэхэтаитіым яз тым и дивизион нэхъыщхьэм хыхьэ зэхьэзэхүэхэм иужьрей зэlущІэхэр екіуэкіащ. Тіощірэ еянэ джэгугъуэм и зэпэщІэтыныгъэхэр тхьэмахуэ блэкІам щызэхэтащ.

ЗЭХЬЭЗЭХУЭМ и етІуанэ, ещанэ увыпІэхэр зыубыдахэр щэбэт кіуам зэхэкіащ. Республикэ чемпионатым зэрыщ Іидзэрэ къык Іэрыхухэм яхэту къэкіуа «Шэриригъэблэгъэн джэсым» хуеящ зэхьэзэхуэм и саугъэт нэхъыщхьэхэм жыджэру щІэбэна «Тэрчыр». Мыхьэнэ зимы!эж зэ!ущ!эм «ШэркъызэремыкІуэлІам къыхэкІыу, зи чэзу очкоищыр джылахъстэнейхэм хуагъэфэщащ.

А зэман дыдэм Псынэдахэ щызэдэджэгүн хуеящ, дыщэ ІэщІэкІами, медалыр дыжьыным папщІэ бэнэныгъэ гуащІэр езыгъэкІуэкІа «Родник»-мрэ саугъэт нэхъыщхьэхэм хущіэкъу, ауэ абы зы лъэбакъуэкІэ нэмысу «Искра»-мрэ. къэувыІэжа Зэхьэзэхуэм и иужьрей джэгугъўэхэм псынэдахэдэсхэм я лъэдакъэм къытеувэ «Тэрчым» и иужьрей зэІущІэм Псынэдахэ и командэм очкоищ зэщхьэщыкІыныгъэр ихъумэфащ. Алътуддэсхэри зэlущlэм къызэремыкlуэлІам къыхэкІыу, хэгъэрейхэм текІуэныгъэр иратащ. лицэм зэхъуэкІыныгъэшхуэ хэзымылъхьэ зэlущlэр «Мал-

«щытекІ́уами», Зэхьэзэхуэм и турнир табка»-мрэ «Урыхумрэ» ирамыгъэкіуэкіыну унафэ ящіащ. Мыбы очкоищыр къыщылъысащ Балъкъ Іуфэ щыщ

Къэбэрдей-Балъкъэрым Джэгугъуэм и зэlущlиб-«Ислъэмеймрэ» «Шэджэм-2»-мрэ яйр топ дахэ куэдкІэ гъэнщІауэ щытащ. НэхъыфІхэми къакІэрыхуауэ, нэхъыкіэхэми фіыуэ къащхьэщыкіа командитіыр гуащізу зэпэщІэтащ. Иужьрей дакъикъэм нэблэгъэху и щхьэр течауэ пхужыГэнутэкъым хэт нэхъ лъэщми. ИкІэм-икІэжым, зы топкІэ нэхъыбэ дагъэкІри, ислъэмейдэсхэм пашэныгъэр зы-Іэрагъэхьащ.

Етіуанэ зэіущі у иужьрей джэгугъуэм щызэхэтащ и турнир зэхьэзэхуэм таблицэм зэкІэлъхьэужьу къыщыкІуэ «Спартак-Д» мрэ «ЛогоВАЗ»-мрэ яйр. ЩэкІуэгъуэм и 3-м Налшык абыхэм щрагъэкlуэ-кla зэlущlэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и футбол командэ нэхъыщхьэм и щІалэгъуалэ гупыр 2:0-у щытекІуащ икІй я зэхуаку очко пщыкіутху дэлъу гъэ джэгугъуэр иухащ.

Тхьэмахуэм зэхэтыну трау хуауэ щыта «Кэнжэ» - «Псыгуэнсу», «Къэбэрдей» «Автозапчасть» зэlущlэхэри екІуэкІакъым. ТІуми хьэщІэхэм текІуэныгъэр щыхуагъэфэщащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и дивизион нэхъышхьэм и иужьрей джэгугъуэм хыхьэу зэхэта зэгущгэхэм мыпхуэдэ бжыгъэхэр кърикІуащ: *щэкІуэгъуэм и 3-м* -«**ЛогоВАЗ**» (Бабугент) «Спартак-Д» (Налшык) - 0:2; щэкlуэгъуэм и 5-м - «Ислъэмей» (Ислъэмей) «Шэджэм-2» (Шэджэм ЕтІуанэ) - 5:4.

ЖЫЛАСЭ Замир

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и гуп нэхъыщхьэм и зэхьэзэхуэм и кІэух таблицэ

Командэхэр	Дж.	Къ.	3.	ΦΙ.	T.	0
1. «Автозапчасть» 2. «Родник» 3. «Тэрч» 4. «Искра» 5. «Малка» 6. «Спартак-Д» 7. «ЛогоВАЗ» 8. «Шэджэм-2» 9. «Урыху» 10. «Псыгуэнсу» 11. «Исльэмей» 12. «Кэнжэ» 13. «Къэбэрдей» 14. «Шэрджэс»	26 26 26 26 26 26 26 26 26 26 26 26 26	23 20 19 17 16 14 9 9 8 8 7 4 4 2	233 2055443531 4	1 3 4 7 10 7 12 13 14 15 14 19 2 1	124-20 105-35 104-32 79-55 1 98-43 48-67 59-87 66-102 60-95 64-89 55-109 53-121 34-123	71 63 60 53 48 47 32 31 28 27 26 15 13

• Щэнхабзэ

КъанцІур зыгъэбзэрабзэхэр

Къэбэрдей-Балъкъэрым ЩэнхабзэмкІэ и министерствэм и пресс-Іуэхущіапіэм хъыбар къызэрыдигъэщіамкіэ, щэкіуэгъуэм и 21 - 25 махуэхэм Москва, иджы япэу, щекіуэкіынущ къанціу (флейтэ) макъамэ Іэмэпсымэм еуэхэм я фестиваль. ГуфІэгъуэ зэІущІэшхуэр зэхашэ РСФСР-м гъуазджэхэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ, Чайковский П. И. и цІэр зэрихьэу Москва дэт къэрал консерваторэм и профессор, къанціум щыхуагъасэ уней школ къызэјузыха икји а макъамэ лізужьыгъуэм зэрыхурагъаджэ Іэмал щхьэхуэ къэзыгупсыса Должиков Юрий и ныбжьыр илъэс 90 зэрырикъум и щіыхькіэ.

ДОЛЖИКОВ Юрий игъэсащ ціыху 200-м щіигъу, ахэр иджыпсту щопсэу икІи щолажьэ Франджым, Швейцарием, Германием, Латвием, США-м, Къэзахъстаным, Беларусым, нэгъуэщ къэралхэми. Къапштэмэ, Должиковым и флейтэ школым хуэдэ Урысейм ущрихьэл энукъым, дуней псом щылажьэхэм я нэхъыфІхэми хабжэ.

Зи гугъу тщІы щэнхабзэ Іуэху дахэм мылъкукІэ зыщІигъэкъуащ Щэнхабзэ жэрдэмхэмкІэ Президентым и фон-

Фестивалым хыхьэ концертхэр щекІуэкІынущ Москва консерваторэм и пэшхэм (Рахманиновым и цІэр зезыхьэм, Пэш ціыкіум), Гнесин зэшыпхъухэм я ціэр зезыхьэ училищэм (Поварскэ уэрамым тет концерт тыпіэм), консерваторэм и деж щыіэ академическэ музыкэ училищэм и концерт пэшым, ГъуазджэхэмкІэ сабий школ Римский-Корсаков и ціэр зезыхьэм и пэшышхуэм. Зи ціэ къитіуа еджапіэхэм къыгуэхыпіэ имыіэу епхащ Должиков Юрий и гъащіэмрэ и гуащіэмрэ.

Фестивалым зэхуишэсынущ мы Іэмэпсымэм хуэІэижь, дуней псом ціэрыіўэ щыхъўа іэщіагъэліхэр. Абыхэм концертхэри мастер-классхэри (щэкІуэгъуэм и 21-25-хэм ГъуазджэхэмкІэ сабий школ Римский-Корсаков и цІэр зезыхьэм щекіуэкіынущ) ятынущ. Фестивалым и интернет напэкіуэціым (https://www.fond-dolzhikov.ru/flejtovyj-festival) зыщебгъэтх хъунущ узыхуей егъэджакіуэм и мастерклассым укіуэну. Ардыдэмкіэ концертхэм узэрыщіы-хьэну билетхэри зыІэрыбгъэхьэ мэхъу.

Зэіущіэм щыщ Іыхьэщ дуней псом къыщаціыху флейтист Буряков Денис и пресс-конференцыр. Онлайн жыпхъэм иту екіуэкіыну зэпсэлъэныгъэр щэкіуэгъуэм и 22-м сыхьэти 10-м щІидзэнущ. Абы ирагъэблагъэ хъыбарегъащІэ ІэнатІэхэм я лэжьакІуэхэр, мы фестивалым хэтхэмрэ абы и хьэщІэхэмрэ, музыкант ныбжьыщІэхэр, къанцІу макъамэ гъуазджэмкіэ егъэджакіуэхэр. Пресс-конференцым узэрыщІыхьэнум и щыхьэт тхыгъэр dolzhikov_competition@ mail.ru. электроннэ пощтымкіэ зыіэрыбгъэхьэфынущ. УпщІэ зиІэхэр +7150126277 (Анастасия) телефонымкІэ фыпсалъэ.

ИСТЭПАН Залинэ.

«Анэдолэ» тырку агентствэм къызэритымкіэ, Тырку къэралыгъуэхэм я зэгухьэныгъэм хыхьэ хэгъэгухэм латин хьэрфхэр зи лъабжьэ алыфбеищІэ зэхалъхьэну я мурадщ. Зи гугъу тщІы гупым хэтщ Азербайджаныр, Къэзахъ-станыр, Къыргъызыр, Тыркур, Узбекистаныр.

ТЫРКУМ хыхьэ Бурсэ къалэм иджыблагъэ щызэхэтащ «Тырку дунейм щызекІуэну зы алыфбей зэхэлъхьэным теухуа зэхуэс». Ар егъэщІылІат 1932 гъэм щегъэжьауэ ягъэлъапІэ Бзэм и махуэр илъэс 90 зэрырикъум.

Зэхуэсыр Тыркубзэм телажьэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ Гюльсевин Гюрер и нэІэ щІэту екІуэкІащ. ЗэІущІэм хэтащ Тырку къэралыгъуэхэм я зэгухьэныгъэм и Нэхъыжьхэм я советым и пашэ, Тыркум щыІэ Захуагъэмрэ зыужьыныгъэмрэ и партым и унафэщІым и къуэдзэ Йылдырым Бинали.

ЗэІушІэм шытепсэлъыхьаш тырку лъэпкъхэм тхыдэ гъуэгуанэм къыкІуэцІраха алыфбейхэмрэ абыхэм зэрызаужьа щІыкІэмрэ. Алыфбей псори зым хуэгъэкІуэжыным епІэщІэкІын зэрыхуейр унафэу къащтащ. Ар зрагъэхъулІэн папщІэ, зэхуэсым хэтахэр зэакъылэгъу хъуащ «Зы алыфбей зэхэлъхьэнымкІэ комиссэ» къызэгъэпэщын зэрыхуейм-

Комиссэм хыхьэнущ тыркубзэр щызекІуэ къэрал къэс къыбгъэдэкІыу, бзэм и унафэр зезыгъакІуэ ІуэхущІапІэхэм щылажьэ цІыху тіурыті. Гупыщіэм и къалэну щытынущ тыркубзэр щызекІуэ къэралыгъуэхэм я зэгухьэныгъэм и пащхьэ и къудамэхэм ирипсалъэ псоми зэрыпсалъэр, алтаибзэхэри абы хокъудамэ псори зы алыфбейм

АлыфбеищІэ зэхэлъхьэным йогупсыс

къыщащІыныр. Комиссэм и япэ зэхуэсыр Къыргъызым шекІуэкІынуш. Бурсэ щекіуэкіа зэіущіэм къри-Тыркум Щэнхабзэмкіэ, хьэлІащ бзэмкіэ, тхыдэмкіэ щыіэ Совет нэхъыщхьэм и унафэщІ, доктор Хекимоглу Мухьэмэдрэ Азербайджаным къыбгъэдэкІыу Тырку къэралыгъуэхэм я зэгухьэныгъэм хэт Хасанов Хьэсэнрэ.

Тырку къэралыгъуэ псоми я лъабжьэр пасэрей тырку бзэжьырщ. Иджыпсту зэрыщытращи, зым жиІэр адрейм къыгуроІуэ, псалъэхэм я мыхьэнэм и фІыгъэкІэ, ауэ грамматикэр абы техуэркъым. Къалэн зыщащТыжыр а щыщТэныгъэр ягъэзэкІуэжынырщ.

Тыркубзэр щызекІуэ къэралыгъуэхэм гъэ къэс Бзэм и махуэр тхэкlэрэ еджэкlэрэ зыщlэхэм я бжыфокіадэм и 26-м щагъэлъапіэ. Куэд щІакъым абы «Тыркубзэхэм я махуэ» зэрыфlащрэ. Дауэдапщэр ирапх Ататюрк Кемал 1932 гъэм бээм щригъэкlуэкlа зэхъуэкlыныгъэхэм къадэкlуэу, Тыркубзэм телажьэ зэгухьэныгъэ къызэригъэпэщауэ зэрыщытам.

«Бзэращ, - щыжиlащ Эрдоган Реджеп а махуэм епха дауэдапщэм, лъэпкъым щхьэхуиту, зыми и щыхьэту къзувыр. Тыркубзэр зыми

хуэкІуэжа зэрыхъуну гъуэгур наІуэ Псалъэм папщІэ, къэзахъыбзэри, тэтэрыбзэри, азербайджанхэр, узбекхэр, уеблэмэ якутхэр зэрыпсалъэ бзэри зэтохуэ. Тыркубзэм иропсалъэ цІыху мелуан 77-м щІигъу, абыхэм ящыщу мелуан 60-р Тыркум щопсэу».

Тыркухэм я жагъуэ дыдэщ хамэбзэм щыщ псалъэхэр езыхэм ейм хагъэхьэну. Тыркубзэр тынш зыщІхэм ящыщщ псалъэухам и ухуэкІэр зы мардэм зэрытетыр, псалъэхэр зэрызэхахым хуэдэу зэратхыр, грамматикэ хабзэм темыхуэ «Іуэхугъуэ щхьэхуэхэр» зэрымащІэ дыдэр. Зэман кІыхькІэ тыркубзэр хьэрып хьэрфхэм тету щытащ. 1922 гъэм Тырку республикэ яухуа нэужь, латин хьэрфхэмкІэ тхэн щіадзащ, абы лъандэрэ гъэм хэхъуауэ къалъытэ. Ататюрк и «алыфбей революцэм» зы ныбжь псом тхылъыр яІэпигъэхуауэ жызы-Іэхэри мащІэкъым.

Дигу къэдгъэкІыжынщи, тыркубзэр бээ унагъуэ абрагъуэ мэхъу, Азием къыщыщІэдзауэ КъуэкІыпІэ Европэм нэс щыпсэухэр къызэщІиубыдэу. Тыркубзэм и къудамэхэщ тэтэрхэр, башкирхэр, къэрэшейхэр, балъкъэрхэр, къэзахъхэр, къырунафэ щіэмыту зэрызиужьымкіэ гъызхэр, узбекхэр, тыркумэнхэр. къарэкъэлпакхэр, чувашхэр, уйгурещхькъым, абы тхыдэ лъабжьэшхуэ хэр, кърым-тэтэрхэр, гагаузхэр, иіэщ. Гъэщіэгъуэнращи, тыркубзэм азербайджанхэр, тырку дыдэхэр зым жиlэр адрейм къыдгуроlуэ. хьэ

ГъэщІэгъуэнращи, тырку псори публикэр латин алыфбейм зэрыхуэ-къызытехъукІыжа Уэр Дыщэм и кІуар ар къызэхъулІа Азербайджакъэралыбзэу щыта бзэр зыІурылъыжыр нобэ Китайм егъэлеяуэ щыдакъузэ уйгурхэрщ. Монгол-тэтэрхэр абы тетащ XIII - XIV лІэщІыгъуэхэм. Иужькіэ къэунэхуа щіыналъэхэм хьэрып алыфбейр лъабжьэ яхуэхъуауэ щытащ.

ЩІ́эщыгъуэщ уриплъэну латин алыфбейр пэрыт зэрыхъуа щІыкІэми. Урысейр къапщтэмэ, латин хьэрфхэм техьэн Іуэхур Ингушым, Осетие Ищхъэрэм, Къэбэрдейм щаублауэ щытащ. 1927 гъэм Азербайджаным а Іуэхур щыпхагъэкІри, «зыуэ щыт алыфбейр» латиныбзэкІэ къащтат. 1929 гъэм шыщхьэуlум и 7-м къыдэкlащ «СССР-м хэт хьэрып тхыбзэм тет лъэпкъхэр псоми зэдай зы латин алыфбейм зэрытехьэм теухуа унафэр». Ауэрэ газетхэри, журналхэри, тхылъ тедзапіэхэри, еджапіэ нэхъыщхьэхэри абы техьащ. ЩІагъыбзэу а Іуэхум щІэлъар къэралыр атеизмэм

нэхъ тыншу ешэлІэнырт. 1930 гъэхэм а Іуэхур аргуэру щІагъэхуэбжьащ. Иджы латин хьэрфхэм китайхэри, монголхэри, иранхэри, семитхэри техьэрт. Мыбдежым гурыІуэгъуэ хъун хуейр зыщ: латиныбзэр къыщІыхахыр хьэрып хьэрфхэм къытекІын щхьэкІэт. Иджыри зы гъэщІэгъуэн: Тырку рес-

кіуар ар къызэхъуліа Азербайджаным дэплъейуэрэщ. 1930 гъэм иужькІэ совет тетыгъуэм латин алыфбейм къытекІыну унафэ къищтэри, хуэмурэ псори кириллицэм тригъэхьащ. Иджы

апхуэдэ щіыкізу бзэкіз зэтемыхуэ лъэпкъхэр зэришалІзу арат. 1939 гъэм СССР-м щызекІуэ лъэпкъ псори кириллицэм техьауэ щытащ. Илъэс зыбжанэ ипэкІэ адыгэбзэм теухуауэ екlуэкlащ «кирилл-латин алыфбей» зэдауэ. Хамэ къэралхэм щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм латин хьэрфкІэ алыфбейр тхъуэжмэ, адыгэбээ нэхъ тыншу зрагъэщ эну, Хэкум щатх тхыгъэхэм еджэн хуэдэу жаlэ. Еджэнур еджэнущ, ар

китай иероглифхэмкІэ тхами. Емы-

джэнури еджэнукъым. Алыфбей

хьэзырым елъэпауэм ІурыцІэлъ

удэджэгуху, Хэкум исым ІэщІэлъ

тхылъ кlапэр ІэщІэкІмэ, сыт итІанэ дыкъызыхуэнэнур? Ауэ тыркухэм сыткІэ дадэплъеин хуей жыпІэмэ, дызытепсэлъыхьурэ деша, адыгэбзэм и бээ къудамэхэр зы алыфбеймрэ зы грамматикэ хабзэм щІэгъэувэнымрэ теухуауэ илъэс 30 ипэкіэ ежьа Іуэхур и кіэм нэсыным дызэрыщІэхъуэпсырщ. Ар къыдэхъуліамэ, адыгэбзэм псэщіэ къыхыхьэжынут, абы бгъэдэлъ

беягъри нэхъ најуэ къэхъунут.

«Махуэкум» и къыдэкlыгъуэр зыгъэхьэзырар ЧЭРИМ Марианнэщ.

Редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ ШИРДИЙ Маринэ

Редколлегием хэтхэр:

Жыласэ Заурбэч дактор нэхъыщхьэ), Жьэкіэмыхъу Маринэ (унафэщІ-редактор), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, Нэщіэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, Щхьэщэмыщі Йзэ.

ТЕЛЕФОНХЭР:

редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

Къыдэзыгъэкіхэмрэ редакцэмрэ я хэщіапіэр: 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щіыналъэ Іуэхущіапіэм ятхащ ПИ № ТУ07-00117-м щІэту.

> Индексыр П 5894 Тиражыр 1.747 Заказыр №2255

Теддзэ тхыгъэхэм къышыхьа бжыгъэхэм, къыщаіэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкіэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху еплъыкІэр зэтехуэ зэпыту

шыткъым

Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м фелеральна пошт зэпыщіэныгъэхэмкіэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10

мы къыдэкіыгъуэм ЕЛЭЖЬАХЭЩ:

жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Джатокъуэ Марьянэ, корректорхэу Щоджэн Иннэ (1, 4-нэ нап.), Щоджэн Заирэ (2, 3-нэ нап.), корректорхэм я дэІэпыкъуэгъу Елмэс ФатІи-

Компьютеркіэ газетым и теплъэр ящіащ Ныр Саидэ, Щомахуэ Марианнэ.

Сурэтхэм елэжьар Бицу Жаннэш.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.

357600, Ставрополь край, Есэнтіыгу къалэ. Никольскэ уэрам, 5-А

сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Газетым Іэ традзэн хуейщ

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокі.